

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 52.

Lördagen den 28 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från sammansatta stats- och lagutskottet nr 1:

nr 109, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fastighetsbildning i stad m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkten 37 under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bestridande av kostnader för första uppläggandet av fastighetsregister för städer och vissa därmed jämförliga samhällen;

från jordbruksutskottet:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m.; samt

från riksdagens kansli:

nr 104, angående beredande av rätt för kyrkostämma att besluta om införande av skolplikt beträffande fortsättningsskolor och skolor i huslig ekonomi.

§ 2.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt hyresbidrag åt gifta underofficerare med vederlikar vid armén;

nr 71, i anledning av väckt motion om ersättning till verkmästaren N. J. Eriksson för en av honom konstruerad elektrisk tändapparat;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete m. m.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till inköp av två tomtdelar i Karlskrona m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållning å vissa extra anslag till utförande av ändringsarbeten å minfartyget Clas Fleming; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning för kemisten K. A. Schröder.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 204 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till musikföreställningar för allmänheten jämte i ämnet väckta motioner.

I punkten 204 under åttonde huvudtiteln av den till riksdagen den 13 januari 1917 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 42,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott fastställa.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 62, av herr *Neiglick* och den andra inom andra kammaren, nr 148, av herrar *Sundberg* och *Höglund* i Strömstad, däri hemställt, att riksdagen, vid beviljande av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget av 42,000 kronor till musikföreställningar i landet, måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig utredning av det ändamålsenligaste sättet för främjande av den statsunderstödda musikverksamheten i landet.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till understöd åt — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — gott fastställa; och

b) att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag undrar verkligen i allt fall, om i dessa kritiska tider, då man varje dag ser demonstrationer för mera bröd på grund av den rådande knappheten i livsförnödenheter, det vore värdigt andra kammaren att gå med

på ett beslut sådant som detta. För min del är jag icke den, som ville yrka avslag på framställningen, därest jag funne, att tidpunkten vore lämplig att bifalla den. Men då man har det så knappt ställt på alla områden, så anser jag, att man skulle kunna göra större nytta med dessa pengar på annat sätt, än vad fallet här skulle bli. Det råder här samma förhållande som i Amerika under inbördeskrigets dagar, då general Grant sände hem musiken under förklaring att man hade annat att tänka på än musik. Förhållandena här äro också sadana, att man bör spara slantarna till det, som är nödvändigare än detta.

*Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Sommeliuss: Herr talman! Jag ber att få uttala en mening, som icke stämmer överens med den siste ärade talarens. Jag för min del tror icke, att man genom ett avslag här skulle vinna mycket. då det gäller att mildra och lindra nöden i vårt land, en livsmedelsbrist som jag villigt erkänner, att det är ett behov av att på alla möjliga sätt avhjälpa. Däremot vill jag erinra om, att det är många människor, som idka musik och som också behöva leva och söka sin utkomst. En hel del av dessa äro engagerade i de tre orkesterföreningar, som finnas i vårt land och som nu i några år atnjutit förmånen av statens understöd med 13,500 kronor vardera. Jag kan också meddela riksdagens andra kammare, att dessa orkesterföreningar — jag talar med någon erfarenhet, då det finnes en sådan understödd orkesterförening i Hålsingborg — haft att glädja sig åt ett ofantligt tillopp av åhörare, särskilt från arbetarklassen, och att vid den mångfald konserter, som de hålla — kanske ett par i veckan — det i de flesta fall är arbetarkonserterna, till vilka entréen är endast 25 öre, som äro särskilt besökta.

Andra kammaren skulle helt säkert vidtaga en åtgärd, som ingalunda skulle hälsas välkommen särskilt från arbetarehall, om den vägrade det anslag, som hittills utgått, och till vilket jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

Herr Osberg: Herr talman! Jag tror inte, att, därest kammaren kommer att avslå denna framställning, det skulle bli någon knapphet ifråga om tillgångar på pengar i alla fall i och för dessa föreningars fortsatta verksamhet, då man ju under senaste tider iakttagit, att det donerats åtskilliga hundratusentals kronor för ändamål jämförliga med här förevarande. Så vill jag erinra om, att Göteborg fått en donation på 1 miljon till teaterbyggnad, att det strax förut fick 750,000 kronor till konsertsalong, och att härförliden kungl. operan fått 800,000 kronor av enskild man. Jag tror således, att intresset för musiken verkligen är så pass stort, att man härvidlag icke behöver befara avsevärd brist.

Under nu rådande trångmål tror jag emellertid icke, att det vore klokt av andra kammaren att bifalla detta. Jag tror, att de människor, som hava sitt uppehälle av musiken, icke behöva gå

Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)

sysslolösa i alla fall, och jag tror som sagt ej, att det vore klokt av andra kammaren i dessa tider att bevilja en så stor summa. Man hör det prutas gång efter gång, när det gäller rent praktiska ändamål. När det gäller ett sådant här ändamål, tror jag, att man kan utan nagon som helst ödesdiger verkan ställa sig avvisande.

Herr Sundberg: Herr talman! Då jag väckt en motion i detta ämne, så skall jag be att få belysa mina synpunkter med några ord.

Vad min motion beträffar, så stöder sig utskottets utlåtande på ett yttrande av musikaliska akademien. Jag skall med anledning därav be att få framhålla, att akademien i sitt yttrande erinrat om, att akademien tidigare gjort en framställning till Kungl. Maj:t om åtgärder i och för en utveckling av orkesterväsendet, i syfte att ett större antal orkesterföreningar skulle komma till stånd och således orkesterverksamheten göra sig välsignelsebringande i större kretsar, än nu är fallet. Jag ber att få konstatera att akademien här deklarerar sin fulla anslutning till min motions syfte, ty motionens syfte är ju det att söka utvidga orkesterverksamheten att omfatta större delar av vårt land. Vad som skiljer akademins uppfattning från motionärernas uppfattning, det är de medel, som böra användas för målets vinnande. Akademien vill vinna målet genom att verka för upprättande endast av större orkestrar på minst 25 orkestermedlemmar, enär detta antal allra minst skulle erfordras för utförande av ett större antal orkesterkompositioner, huvudsakligen av klassisk art i dess originala form. Motionärerna anse, att syftet lättast kan vinnas genom att verka för att mindre orkestrar komma till stånd, i den mån större icke kunna åstadkommas. Det synes mig uppenbart, att det är lättare att få till stånd mindre orkestrar än större, då ju en mindre orkester kräver mindre anslag från stat och kommun än en större.

Såsom i motionen framhållits, bereder regementenas förläggning till städerna i landsorten stora möjligheter för upprättande på många ställen av orkestrar genom att taga i anspråk regementsmusiken. Visserligen lämpa sig en del av instrumenten i militärmusik icke för en orkester, men en stor del göra det, och resten torde kunna utfyllas genom intresserade amatörer och genom i staden konserterande kapell, vilka därigenom skulle kunna bli mera stationära. Mot ett dylikt anordnande av mindre orkestrar har akademien framställt den invändningen, att den musik dylika orkestrar åstadkomma icke blir så värdefull såsom ett folkuppfostrande moment, som en större orkesters musik blir, och man lägger ju vikten på att den folkuppfostrande uppgiften är den, som härvidlag bör bli den bestämmande. Det må synas förmätet av mig att här byta åsikter med en sådan institution som musikaliska akademien. Någon grund må jag väl ha däri, att denna akademis auktoritet så ofta i pressen blivit ifrågasatt från sakkunnigt håll. Jag skall emellertid icke påstå annat, än att en större orkester

naturligtvis åstadkommer en bättre prestation ur konstnärlig synpunkt än en mindre, särskilt för de mera musikälskande. Men jag vill bestämt framhålla, att även med en mindre orkester kan man åstadkomma synnerligen god och värdefull musik, som är ägnad att verka upplyftande och uppfostrande på den stora allmänheten. Jag skall också be att få erinra om, att den gamla klassiska musiken av Haydn, Mozart och till och med Beethoven är komponerad för mindre besättning än 20 instrument. Och man kan då tänka sig, att dessa verkliga skola kunna utföras av en orkester på minst 18 man.

Ang. musik-
föreläsningar
för allmän-
heten.
(Forts.)

Jag vill uttryckligen betona, att det är icke motionärernas avsikt att söka komma orkesterföreningarna i Hälsingborg, Gävle och Norrköping till livs på något sätt genom att söka för andra föreningars behov göra anspråk på något av de anslag, som tillkomma de förra. Här är endast meningen att söka få till stånd en utredning i syfte att upprätta ett större antal orkestrar i landsorten med billigare kostnader för stat och kommun. Jag kan icke finna annat, än att detta syfte är fullt lojalt och behjärtansvärt. Akademien borde för ett sådant syfte kunna vara med på att efterge kravet på det högre medlemsantalet i orkestrarna, liksom den redan funnit sig kunna giva efter på kravet på förbud för orkestermedlemmarna att medverka vid musik på hotell och restauranger.

Jag ber till sist att få nämna, att en utredning av det slag som påyrkas i motionen lätt kan gå för sig genom en hänvändelse till det riksförbund, som helt nyligen, i början av denna månad, har kommit till stånd för musikens höjande i landet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionärernas hemställan.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag förstår mycket väl det intresse och kanske i främsta rummet det lokala intresse, som förestavat motionärernas föreliggande framställning. Men jag kan icke underlåta att för min del tycka, att musikaliska akademien i det yttrande, som den här avgivit, på ett fullt övertygande sätt ådagalagt, att ett bifall till motionerna skulle innebära ett uppgivande av själva den plan för organisationen av orkesterföreningar, som från början framstälts, och som jag tror erfarenheten visat vara synnerligen ändamålsenlig. Jag tror icke, att det skulle vara tillrådligt, att kammaren på grundval av enskilda motioner som företräda — låt vara än så behjärtansvärda — lokala intressen, vore med på att gentemot den sakkunskap, som musikaliska akademien representerar, frångå den nuvarande, hittills praktiserade ordningen.

Vad så beträffar yrkandet om rent avslag på hela den föreslagna framställningen, kan jag ej underlåta att finna ett sådant yrkande i hög grad malplacerat ur alla synpunkter. Vi hade för ett par tre år sedan, då det verkligen var knapphet om pengar, en strid från Bohuslän också om detta anslag, varvid man mobili-

Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)

serade kraftigt nog för att få bort anslag till orkesterföreningar. Men kammaren var då med överväldigande majoritet enig om att man icke skulle vid den tidpunkten reflektera på att av ren sparsamhet indraga denna viktiga verksamhet. Jag tror, att skälen äro ofantligt mycket mindre nu, ty det vill jag säga herr Osberg, att vad landet lider brist på, icke är det pengar, utan föda, och nu vill herr Osberg öka antalet brödlösa genom att ställa dessa till övervägande del ringa bemedlade musici helt på bar backe. Det är icke, som herr Osberg antar, så lätt för dem att få anställning å restauranter. Vi veta, att de restriktioner, som till lycka för landet tillämpas, mer än annars skapat svårigheter beträffande den personal, som eljest brukar finna sin utkomst genom utförande av restaurantmusik.

Vidare betraktar jag det som en verklig olycka för vår musik-kultur, om man genom att här i en hastig vändning indraga anslaget skulle skingra dessa orkesterföreningar, som med betydande möda ha kommit till stånd och som visat sig utöva ett så gott och förädlande inflytande, att man väl kan säga, att det icke skall vara möjligt att på något håll uppdriva ett motstånd mot deras verksamhet, medan man däremot skulle på alla platser, som beröras därav, finna ett ganska starkt missnöje och förvåning, ifall vi skulle strypa densamma. Denna verksamhet är populär i ordets egentliga mening, i det den avser att bereda musik för hela folket. Föreningarna utsträcka jämväl sin verksamhet utanför de samhällen, där de äro förlagda, och nå därmed omkringliggande bygder, varest de giva talrika konstnärligt högt stående konserter till det billiga priset av 25 öre. De bereda därmed tillfälle för musiken att bli i eminent mening en hela folkets egendom.

Jag kan därför icke annat än hemställa, att man skulle kvitta ut å ena sidan det varma intresse, som från Bohuslänsbanken kommit till uttryck i motionärernas framställning, och å andra sidan den avoghet, som framlyste ur det nyss framförda avslagsyrkandet, och att vi följaktligen skulle bifalla utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herrar *Berg* i Munkfors och *Löwegren* instämde häruti.

Herr Zetterstrand: Herr talman! I dessa bistra tider, som inverka så tyngande på sinnena, förefaller det mig mycket hårt, om vi skulle beröva de arbetande klasserna en förströelse, som de så högt skatta. Den förste ärade talaren ansåg, att här ifrågasvarande föreningar icke skulle behöva bli utan medel, om anslaget indroges, men jag kan försäkra, att genom ett sådant beslut ett par av dessa föreningar skulle få inställa sin verksamhet. Samtidigt skulle vi under denna tid, då arbetslösheten utbreder sig mer och mer på alla områden, ställa det så, att de av nämnda föreningar anställda musici, som ha fasta engagement för många år, bleve utan sysselsättning. Jag tror icke, att någon gärna

skulle vilja vara med om det, och föreslår därför, att kammaren
biträder utskottets enhälliga hemställan.

*Ang. musik-
föreläsningar
för allmän-
heten.
(Forts.)*

Herr Osberg: Det är väl icke mycket hopp om, att det yrkande, jag framställt, skall vinna kammarens bifall, men jag vill bara säga herr Rydén, att det icke är av avoghet mot musiken, som jag här uppträtt, utan det är av rena sparsamhetsskäl. Jag känner mig för övrigt mycket mera tilltalad av herr Sundbergs förslag än av Kungl. Maj:ts, då det ju endast är tre större städer, som ha fördel av orkesterföreningarnas verksamhet. Och i städerna har man ju alla möjliga tillfällen till förströelse. Men om vi tänka på den stora landsbygden, vad har man där i den vägen? Är det fråga om bara en föreläsning, har man den största möda att kunna anordna en sådan. Sällan eller aldrig bjudes det förströelser av något slag. I städerna däremot finns det vid snart sagt varenda gata en biograf eller teater. Och vilka underhålla dessa? De få allmänna anslag eller frivilliga gåvor och folk offrar kolossala summor vid de talrika besök, som göras på dessa ställen. När det nu här i landet råder så stor brist på det allra nödvändigaste, och då det icke är sagt, att de musici, som det här är fråga om, skola behöva gå sysslolösa, om anslaget indrages, emedan de ju lätt kunna beredas sysselsättning på annat håll, anser jag de skäl, som anförts för avslag, vara fullt berättigade, och jag ber därför att få vidhålla detta mitt yrkande.

Herr Persson i Norrköping: Den föregående ärade talaren ställer sig först och främst rent oförstående gent emot det syfte man vill främja med ifrågavarande anslag. Vidare är han tydligen alldeles okunnig om orkesterföreningarnas verksamhet. Han säger, att det endast är tre större städer, som ha nytta därav. Jag tillhör en av de städer, där en sådan förening är förlagd, och jag ber att få meddela, att dess verksamhet icke bara inskränker sig till Norrköping, utan att den sträcker sig över hela Östergötland, till alla de platser, som äro så stora, att det är värt att besöka dem, sålunda icke blott städerna utan även sådana samhällen som Finspång, Mjölby, Åtvidaberg och Boxholm. Föreningens verksamhet omfattar även vissa delar av Sörmland, t. ex. Katrineholm. Vi skola icke gå den vägen att indraga vad som finnes i detta avseende, utan vi böra i stället söka, så snart som möjligt och i den mån ekonomin det medger, utsträcka ifrågavarande verksamhet till hela landet.

Den föregående talaren sade vidare, att det fanns så gott om nöjen i städerna, såsom biografer med mera. Just därför är det vi skola ha orkestrar. Vi skola söka få allmänheten intresserad för nöjen av mera upplyftande och bättre natur, än vad en del biografföreläsningar och dylikt kunna erbjuda, och ett sådant nöje har man just i orkestermusiken, då den är bra ordnad och bra ledd. Orkestrar, sådana som de tre föreningar det nu är fråga om, med 26 å 30 man under god ledning bereda en uppfostrande och

Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)

bildande konstnjutning åt de breda folklagren, som ha tillfälle att en eller annan gång i veckan eller på vissa platser endast ett par gånger under vinterns lopp för 25 öre få höra verkligt god musik.

Det är dåliga tider, det är sant, men icke lära vi kunna avskaffa brödbristen med 42,000 kronor. Genom att indraga anslaget åstadkomma vi däremot, att ett antal musici bli utan sysselsättning. När vederbörande samhällen själva för ändamålet offra lika stort och större kapital som staten, visar det, att det föreligger ett behov av orkesterföreningarnas verksamhet i dessa samhällen, och vi kunna vara övertygade om, att samtliga de län, som därav beröras, ha gagn av att denna verksamhet upprätthålles och fortsättes.

Det har nästan varje år, allt sedan detta anslag började beviljas, varit tal här i riksdagen om att indraga detsamma. Jag anser detta tal vara ett rätt underligt tal i den svenska riksdagen år 1917, då vi väl borde vara komna något längre, än man var på den tiden, då man icke beviljade några dylika anslag och då icke kännedommen av denna kulturutbrednings betydelse var så långt kommen, som den nu är. I Tyskland, föregångslandet i så många avseenden, är musikkulturen utvecklad på ett helt annat sätt, i vad gäller både omfattning, kostnader och värd, och jag tror, att befolkningen därav för sitt själsliv har stor nytta.

Herr vice talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson i Brånalt: Herr vice talman, mina herrar! Jag skulle ha kunnat inkränka mig till att instämma i avslagsyrkandet, men herr Rydén i Malmö gjorde en liknelse angående bröd och pengar, som uppkallar mig till ett genmäle. Han säger, att vad som felas oss icke är pengar, utan det är bröd. Jag undrar, om det blir bättre med bröd, i den händelse detta förslag bifalles. Förhållandet mellan bristen och tillgången blir nog fullkomligt detsamma. Och samma är också förhållandet, då det gäller pengar. Men här är fråga om något så när likställighet mellan land och stad. Här har nu utvecklingen gått därhän, att alla möjliga förlustelseställen förläggas till städerna, och det har till följd, att det lockar icke all vår ungdom, men en allt för stor del av ungdomen från landet och in till städerna, där lättare tillgång finnes till nöjestillställningar. Detta har den, som velat följa med förhållandena, kunnat konstatera, och även i fortsättningen kommer det väl att bli likadant. Vi borde väl nu ha fatt ögonen öppna för följderna härutav. Vi ha icke i vårt land kunnat producera tillräckligt med bröd för folkets behov, och en av anledningarna till denna underproduktion är säkert att söka däri, att ungdomen, som är född och fostrad på landet, på grund av alla förekommande lockelser drar sig in till städerna. Ett av dessa lockelsemedel är säkerligen även den lättare tillgången till åhö-

landet av musik, den må vara av mer eller mindre förädlande beskaffenhet.

Ang. musikföreläsningar för allmänheten.
(Forts.)

Nu talas det om, att dessa orkesterföreningar icke skola utöva sin verksamhet blott i de tre städer, där de finnas, utan att de skulle sträcka sin verksamhet även ut till landsbygden. Jag undrar, huru folket i landsbygdskommunerna skola komma i åtnjutande av åhörandet av dessa orkesterföreningars prestationer. Jag tror, att det skulle bli förenat med avsevärda kostnader för en kommun, som ligger ett par tre mil ut på landet, att komma i åtnjutande av dessa föreläsningar, vare sig orkesterföreningen skulle anordna konserter i kommunen eller kommunens invånare resa in till respektive städer. De utgifter som här ifrågakomma kunde de städer, som nu komma i åtnjutande av att höra dessa orkesterföreningars prestationer, gärna underkasta sig själva.

Jag anser alltså, att stora skäl föreligga för avslag. Men skulle man välja mellan att bifalla motionerna å ena sidan och utskottets hemställan, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition, å den andra, så anser jag, att det vore betydligt mera rättvist att bifalla motionerna, ty då skulle en avsevärt större del av vårt folk på åtskilliga trakter i landet komma i åtnjutande av dessa musikföreläsningar och bli jämnställda med städerna, då det gäller åhörandet av god musik.

Herr vice talman, jag instämmer i det yrkande, som gjorts, om avslag på utskottets hemställan.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Också jag är landsortsbo, men jag vill gentemot herr Johansson i Brånalt säga, att på de orter, där jag har min verksamhet, har man det allra största intresse för sadana här anslag, då det gäller att anskaffa förädlande nöjen för folket både här och där. Även om landsbygden icke kommer i så stort åtnjutande av dessa orkesterföreningars verksamhet som städerna, där de hittills existerat, så strålar det i alla fall här och där ut några glimtar från personer, som verka i dessa orkesterföreningar. De medverka rätt ofta även på landsbygden med sin musik, och man kan således säga, att även landsbygden kan i någon mån få komma i åtnjutande av detta anslag. Jag skulle för min del gärna vara med om att vi ansloge 100,000 kronor i stället för dessa 42,000 kronor för detta ändamål.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Åvik: Herr vice talman! Jag begärde ordet, då herr Johansson i Brånalt sökte göra denna fråga till en tvistefråga mellan stad och land. Jag kan icke alls se frågan ur den synpunkten. Jag tror, att denna fråga kan vara lika viktig för landsbygden som för städerna. För övrigt anser jag, att så starka skäl här redan blivit anförda, att jag kan nöja mig med att endast yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Palmstierna instämde häruti.

Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)

Herr Sommelius: Herr talman! Jag blev förekommen av den siste ärade talaren. Jag tyckte också, att det trick herr Johansson framförde alls icke var lämpligt i detta fall. Jag förstår icke, hur man kan vilja begagna ett sådant tillfälle som detta till att utså split mellan stad och land för att på slutet krysta fram ett avslag på detta kulturella utskottsbetänkande. Jag kan icke annat än att till herr Johansson få rikta några ord en skald en gång adresserade till Nybom:

»Din sista sång den var ett gyckel bara,
gå bort och kasta den i Niagara.»

Med herr Sommelius förenade sig herr *Runefors*.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr vice talmannen särskilt beträffande vart och ett av momenten a) och b) givna propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit i fråga om vartdera av dessa moment, biföll kammaren vad utskottet föreslagit.

§ 4.

Ang. anslag
för bränsle
m. m. vid
tekniska hög-
skolan.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan jämte en i ämnet väckt motion, yttrade

Herr Zetterstrand: Herr vice talman! Jag känner mig naturligtvis mycket tillfredsställd över att utskottet har delat min önskan, att torv bör komma till användning som bränsle i så stor utsträckning som möjligt, och att utskottet likaledes har uttalat den förväntan, att Kungl. Maj:t skall taga under övervägande, huruvida dylik eldning med fördel kan äga rum inom tekniska högskolan. Jag vill emellertid litet närmare understryka detta sista.

Det är min uppfattning, att är det någonstades av vikt att verkställa eldning med torv, så är det väl just vid tekniska högskolan. Där har man tillfälle att sakkunnigt pröva fördelarna och olägenheterna av torveldning och därav draga sina slutsatser. Vidare är det av synnerligen stor vikt, att man vid tekniska högskolan också väcker intresse just för denna torveldning, ett intresse, som sedan följer eleverna ut i livet. Där kan en torveldning tjäna såsom ett exempel, som kan lända till efterföljd. Nu har man många gånger förut från riksdagens sida påpekat önskvärdheten av att vid statens olika inrättningar måtte anordnas eldning med torv. Det är väl icke någon inrättning, beträffande vilken en sådan framställning är så motiverad och så befogad som vid tekniska högskolan. Under sådana omständigheter tror jag, att det är synnerligen viktigt för torvindustrien, att just vid tekniska högskolan torveldning kommer till stånd.

Jag fick i förrgår en broschyr, som jag föreställer mig, att

herrarna ha fått litet var, nämligen svenska torvindustriens tidsskrift med rubrik Vår bränslefråga. Dari omtalas, att det varit flera bidragande omständigheter, som gjort, att torven icke kommit till användning i industrien. »En mycket bidragande orsak», säges det, »är våra teknici, tekniska ledares och civilingenjörers liknöjdhet och ovetenhet, så snart det blir fråga om torvbränslen». Vi dare heter det: »På grund av deras kunskaper och ställning inom industrien och kommunikationerna utöva de helt naturligt det största inflytande i hithörande frågor, varför och deras medverkan, för att icke säga ledande ställning vid tillgodogörandet av de rika, så gott som outtömliga koltillgångar i våra torvmarker skulle få en oerhörd betydelse för torvbränslefabrikationens utveckling».

*Ang. anslag
för bränsle
m. m. vid
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Jag har med dessa ord endast velat ytterligare understryka det slut, vartill utskottet kommit, och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Söderberg* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om rätt för föreståndaren vid kronohäktet i Ystad Gustaf Edvard Rockström att för åtnjutande av löneförhöjning tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till utförande av en brobyggnad över Saltösund i Karlskrona;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärningar samt till lärlingspremier;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders tillägg åt förste aktuarien i statistiska centralbyrån Ernst Jonas Höijer och aktuarien därstädes Kurt Jonas Henrik Wittrock; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för tillämpningen av gällande förfoganderättslag i fråga om industriella råvaror o. d.; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 20 kap. 2 § strafflagen;

nr 31, i anledning av väckt motion om ändring i 3 § av lagen den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska;

nr 32, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 kap. 3 § strafflagen; och

nr 33, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl.

Maj:t om vidtagande av lagstiftningsåtgärder till förstärkt skydd gentemot för samhället farliga återfallsförbrytare.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Ang. en hela
riket omfattan-
de vanhävds-
lag.

Å föredragningslistan var vidare upptaget lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en hela riket omfattande vanhävdslag.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 254, hade herr *Molin* i Dombäcksmark föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, om möjligt til nästa års riksdag, måtte framlägga förslag till en hela riket omfattande allmän s. k. vanhävdslag.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Lindhagen*, *Persson* i Norrköping och *Lindqvist* i Kosta, vilka föreslagit, att riksdagen med anledning av förevarande motion ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vad mån vanhävd av jord förekomme i sådan omfattning och av den beskaffenhet, att ett ingripande däremot från det allmännas sida kunde anses vara påkallat, samt föreslå riksdagen de lagstiftningsåtgärder, som av utredningen kunde föranledas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Persson* i Norrköping: Som kammarens ledamöter behagade finna, ha herr *Lindhagen*, jag och herr *Lindqvist* i Kosta tillåtit oss att vid detta betänkande föga en reservation.

Vi hava nämligen icke kunnat vara med om utskottets avslagsyrkande, utan vi hava ansett, att det bör vara statens skyldighet, vilket nu med hänsyn till de rådande tidsförhållandena ytterligare understrukits, att vidtaga de åtgärder, som lämpligen böra och kunna vidtagas till förhindrande av att Sveriges jord ligger i vanhävd. Vi hava därför föreslagit, att riksdagen med anledning av förevarande motion ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vad mån vanhävd av jord förekommer i sådan omfattning och av den beskaffenhet, att ett ingripande däremot från det allmännas sida kan anses vara påkallat, samt föreslå riksdagen de lagstiftningsåtgärder, som av utredningen må föranledas.

Jag erinrar bl. a. om, hurusom det i dagarna gått ett meddelande i tidningspressen om, hur det på förevarande område förhåller sig inom Uppsala län. Av där gjord undersökning har påvisats, att icke mindre än 1,300 tunnland åkerjord i Uppsala län ligga i öppen vanhävd, självfallet till stor skada för landets

befolkning och landets näringsliv särskilt under nuvarande förhållanden, då man tycker, att varenda liten jordbit, som kan hållas i god hävd och odling, också borde hållas i odling. (Givetvis bör man icke sträcka åtgärderna så långt, att man ställer varje liten bonde i landet utan rimlig orsak under statens uppsikt, utan man bör naturligtvis gå fram på lämpligt sätt; man bör först och främst undersöka, huruvida verkligen vanhävd föreligger i sådan omfäimning, att något behöver göras, och om undersökningen visar, att åtgärder äro behöfliga, vidtaga lämpliga åtgärder, som icke kränka någon enskild jordbrukares eller någon enskild, fri mans rätt. Man bör i stället söka att med starkt tillgodoseende av samhällets och det allmännas intressen hämma de brister och fel, som den gjorda undersökningen visar vara till finnandes.

Ang. en hela riket omfattande vanhävdslag.
(Forts.)

Fragan har ju diskuterats här i riksdagen vid åtskilliga tidigare tillfällen. Man har emellertid icke kommit längre än till att diskutera den och till att avslå i ärendet gjorda framställningar, men tiden borde nu verkligen vara mogen att gå ifrån ord om inte just till handling så till undersökning av huruvida det kan behöva handlas, sedan kan man skrida till handling, i den mån sådan är erforderlig.

Jag har nu icke ansett mig behöva gå vidare in på spörsmålet, därför att det är gammalt och känt här i riksdagen. Med anledning av vad jag salunda i korthet tillatit mig framhålla anhåller jag, herr vice talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Karlsson i Fjäl: Herr Molin i Dombäcksmark har i sin motion påyrkat en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggande av förslag till en hela riket omfattande vanhävdslag. Denna lag skulle då omfatta alla slags jordbrukare, såväl stora som små.

Utskottet har, som framgår av dess utlåtande, icke ansett sig kunna gå med på denna herr Molins framställning. Utskottet har nämligen ansett, att det icke skulle vara rådligt att sätta alla Sveriges jordbrukare under den gamla husesynsförordningen, vilket nära nog skulle bli följden av ett bifall till motionärens yrkande. Utskottet har nämligen ansett, att det ligger i yrkesjordbrukarens eget intresse att på bästa möjliga sätt hävda sin jord. Då hans inkomst är beroende av jordbruket, är det givet, att det ligger i hans intresse att avvinna jorden största möjliga avkastning. Om det i en del fall skulle vara så, att jordbrukaren icke förmår driva upp sitt jordbruk till större höjd, beror det på orsaker, som man icke kan bota genom en vanhävdslag; det beror på bristande rörelsekapital och bristande förmåga att kunna skaffa lämpliga, moderna åkerbruksredskap m. m.

Beträffande åter det slags jordinnehavare, som icke inneha jorden huvudsakligen för jordbruksändamål, utan för att tillgodogöra sig skogsavkastningen o. d., vill jag framhålla, att förra årets riksdag ju beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om

Ang. en hela
riket omfattan-
de vanhävds-
lag.

(Forts.)

utredning, i vad mån vanhävd förekommer på sådana jordbruk, som innehavas av skogsspekulanter eller sådana, som inköpt egendom för sönderstyckning och försäljning till egnahem.

Utskottets majoritet har sålunda ansett, att den förra året avlåtna skrivelsen skulle vara tillräcklig för att uppnå det ändamål som man med en utsträckning av vanhävdslagen vill nå: nämligen att förhindra att jord som inköpts i spekulationssyfte vanhävdas. Det är möjligt, att, såsom herr Sven Persson framhöll, det kan finnas ytterligare en del jordbrukare, som skulle behöva komma under uppsikt, under en vanhävdslag, och som ej täckes av förra årets skrivelse. Men utskottet har i alla fall ansett, att dessa icke skulle vara så många, att det skulle vara skäl i att nu på nytt avlåta en skrivelse i denna sak.

På dessa skäl, herr vice talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr vice talman! Jag ber endast att i korthet få säga, att jag förmodar, att lagutskottet sett spöken mitt på ljusa dagen, då utskottet har kunnat komma med ett sådant yttrande som detta: »Säkerligen skulle också en sådan lagstiftning icke utan fog också möta ett allmänt och förbittrat motsånd från bondeklassen och övriga jordbrukare.»

Jag ber att för kammarens ärade ledamöter få förklara, att kravet på en vanhävdslag, så vitt jag vet, stödes av en kompakt, enhällig mening bland jordbrukarna själva. Åtminstone är det så inom min hemort. Jag kan försäkra herrarna, att intet allmänt, förbittrat motsånd skall resas från bondeklassen mot att en vanhävdslag får gälla för hela landet och alla dess inbyggare.

Nu säges det, att riksdagen redan i fjol skrev till Kungl. Maj:t för att komma åt jobbare i skog och hemman, sådana som endast köpa lägenheter för att tillgodogöra sig skogen och möjligen åtskilliga års grödor för att skaffa sig en lätt förtjänst utan arbete. Det torde vara ytterst svårt att draga någon riktig gräns mellan tillåten och otillåten vanhävd, då det enligt mitt förmenande är synnerligen svårt att skilja mellan bolag och jobbare å ena sidan och verkliga jordbrukare å den andra. Jag är icke i stånd att begripa, varför vanhävd skall vara samhällsskadlig endast då den utövas av bolag i Norrland, under det att den tycks vara en rent av lovlig och vederlig hantering, när den utövas av enskilda.

Det är med anledning därav jag ansett det vara viktigt att försöka göra vad jag kan för att åstadkomma en hela landet omfattande vanhävdslag, i vilken det icke skiljes på Per och Pål, när en brottslig, en ur samhällets synpunkt mindre tilltalande handling, vanhävd, förekommer.

Jag har visserligen icke av reservanterna blivit tillräckligt tillgodosedd i mina yrkanden, men eftersom reservanterna nu velat gå ett litet steg på vägen, skall jag ej vara emot att förena mig med dem i deras yrkande.

Herr Lindhagen: Vi kunna ju taga denna sak, sådan den föreligger, och utgå från de ostridiga behoven. Riksdagen har förra året skrivit och begärt lagstiftning mot den vanhävd, som uppkommer genom spekulation, genom att en skogsköpare köper egendomar och lägger ned hävdn av jorden och byggnaderna. Det har riksdagen varit ense om. Det gäller då att se till, om ej andra ortrika fall innefattas i Molins motion.

Ang. en hela riket omfattande vanhävds-lag.
(Forts.)

Då möter den vanhävd, som äger rum på icke yrkesidkares jord, nämligen bolags och andras, som ej äro jordbrukare till yrket. Hävdn av sådan jord är i Norrland redan underkastad uppsikt, men det finnes sådan jord även i södra och mellersta Sverige, och den myckenhet jord i Uppland, som enligt de av herr Persson i Norrköping åberopade notiserna betinner sig i vanhävd, är antagligen tillhörig bolag, i synnerhet i norra Uppland. Där ha vi en vanhävd, som innefattas i herr Molins motion, men som det ej finnes någon lagstiftning emot.

Sedan komma vi till enskilda jordbrukares egna jordbruk. Då har lagutskottet liksom även reservanterna tyckt, att det ej kan vara meningen att sätta alla yrkesjordbrukare under allmän uppsikt, som det skelde i byggningsbalken av 1734 års lag, enligt vilken varje bonde fick böta för rutten stock och för ogilt och förfallet hus o. s. v. och en syn skulle syna hus och ägor, som jordbrukaren hade. Den bestämmelsen föll ur bruk, ty det var omöjligt att tillämpa den, och sedan upphävdes den genom lagstiftningen. Vi ha alla ansett, att det ej är riktigt att återupprätta en sådan lagstiftning, och det har säkert motionären ej heller menat, utan meningen är, att man skall taga reda på de fall, där uppenbar vanhävd föreligger och slå ned på dem, men ej att man skall lägga sig i saken i övrigt. Och det finnes vissa ställen, särskilt fideikommiss och andra stora egendomar, där ägaren ej rår med eller ej vårdar sig om att bruka jorden, utan där vanhävd förekommer på somliga ställen. Jag har sett, att i Näs i Värmland — det är ett område, som skjuter ut i Väneren — på grund av dessa förhållanden en del egendomar ligga i vanhävd. Och så är det även på andra ställen.

Nu ha reservanterna i anslutning till den uppfattning, som riksdagen uttalade redan i fjol, att, där vanhävd uppenbarligen föreligger i avsevärd utsträckning, den ej bör tillåtas fortfa. och då föregående års riksdagsskrivelse endast omfattar en del av detta, ansett det vara endast en ren konsekvens av riksdagens beslut och på samma gång ett allmänt intresse att utsträcka riksdagens begäran till den övriga uppenbara och omfattande vanhävdn.

Ur dessa synpunkter, herr talman, ber även jag att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade

Ang. en hela riket omfattande vanhävds-lag. reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

(Forts.)

§ 7.

Lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m. föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Om ändring i 18 kap. 13 § strafflagen. Efter nu skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 18 kap. 13 § strafflagen, avseende ytterligare inskränkning i försäljningen av s. k. preventiva medel m. m., anförde motionären

Herr Welin: Herr vice talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av lagutskottets föreliggande utlåtande.

Den motion, som det här är fråga om, är väckt med anledning av den fara i sedligt avseende, som användningen av de preventiva medlen innebär, en fara, som är särdeles stor i all synnerhet för det unga släktet. Faran är mycket stor för, att de unga genom dessa medel lockas till sedliga förvillelser, som de kanske undgått, om ej medlen stått till deras förfogande. Genom att de unga på detta sätt en gång lockats till sedliga förvillelser, kunna de lätteligen komma eller rättare komma helt säkert allt längre och längre på osedlighetens väg, och till sist kanske de bli alldeles otillgängliga för de ädlare känslor, som de böra behärskas av, otillgängliga för känslan av renhetens och sedlighetens betydelse, av hemmets betydelse, av familjebandets betydelse.

Men här förefinnes icke blott den mera allmänna fara, som ligger i, att det sedliga livet undergräves, och den fara för en nation, som alltid ligger i, att sedligheten sjunker, utan här förefinnes även en annan fara, nämligen att födelsetalet därigenom sjunker oerhört. Det finnes väl intet land i världen, där födelsetalet sjunker så hastigt som i Sverige. Jag behöver ej visa detta med några siffror, ty det är en sak, som var och en, som bryr sig om att sätta sig in i frågan, dels har reda på och dels mycket lätt kan kontrollera. Detta nativitetens stora och hastiga sjunkande hos oss måste sättas i samband med tillgången på de s. k. preventiva medlen. Det är just i samma mån som dessa mer och mer kommit att tillbandahållas, som nativiteten börjat sjunka så hastigt.

Nu råder det i fråga om den lagstiftning, som vi ha på detta område, en synnerligen stor inkonsekvens, som jag genom min motion sökt framhålla och genom lagstiftningens hjälp komma åt. Om vi slå upp lagutskottets utlåtande, sid. 2, överst, så är där

citerad den lagbestämmelse, vilken man nu har att följa beträffande denna sak, och enligt densamma är det förbjudet:

1. att offentligen utställa eller förevisa föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av konsumgånge;

2. att genom offentligt tillkännagivande till salu utbjuda sådant föremål;

3. att själv eller genom annan till försäljning kringföra sådant föremål;

4. att offentligen, vare sig muntligen eller genom utspridande av skrift, söka förleda till användande av föremål som nu sagts;

5. att meddela anvisning om sättet för deras användande.

Allt detta är förbjudet. Däremot är det ej förbjudet att försälja föremålen i en handelslokal, i en butik. Det är egentligen just den inkonsekvens, som ligger i, att allt det, som jag nämnt, är förbjudet, men själva försäljningen i butik ej är förbjuden, som jag velat komma åt genom motionen. Dessutom har jag pekat på, hurusom det som bekant i synnerligen stor utsträckning förekommer förtäckt annonsering av preventiva medel, och har jag tänkt att möjligen kunna genom statsmakternas ingripande få denna minskad.

Följden av vad som nu tillåtes på detta område har blivit, att det försiggår en synnerligen stor affärsrörelse med sådana föremål som de ifrågavarande. Då så är förhållandet, förefaller det, som om det vore den enklaste sak, att man sökte ordna förhållandena så, att försäljning i butik av sådant, som det är förbjudet att offentligen utställa, annonsera, kringföra o. s. v. också blir förbjuden. Det är ej fråga om, att inte den konsekvensen ligger mycket nära till hands. Utskottet medger också, att lagen ej måktat åstadkomma det, som var med lagen avsett. Det är följaktligen en lucka, som bör så vitt möjligt utfyllas.

Nu är emellertid utskottet ej med om det förslag, som i motionen framkastats. Det säger i sitt utlåtande på sid. 3, att ett fortsättande på den inslagna vägen med största sannolikhet ej lär leda till något annat resultat än det nuvarande. Utskottet tager icke upp till skärskådande de förslag, som motionären kommit med. Jag tror dock, att de inskränkningar i fråga om försäljningen, som jag föreslagit, och som finnes återgivna på sid. 3 i utskottets utlåtande, skulle kunna vara tänkbara. Man kunde åtminstone diskutera dem, men det har utskottet ej brytt sig om. Dessa inskränkningar äro, att de preventiva medlen endast skulle finnas på apotek, att de endast skulle få säljas till myndiga personer, och att de icke finge säljas annat än efter läkares föreskrift. Det finnes nämligen fall, då man kan säga, att dessa medel äro berättigade, och läkarna hålla bestämt på, att de skola ha rätt att i vissa särskilda fall, t. ex. vid smittosam könssjukdom, få föreskriva sådana medels användande. Men, om man då inskränker försäljningen härtill, har man täppt till några mycket stora och viktiga kanaler, varigenom de preventiva medlen strömma ut bland allmänheten, och man har fått garantier för, att de ej användas

*Om ändring i
18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

Om ändring i 18 kap. 13 § på annat sätt, än som kan vara förenligt med samhällets trygghet gent emot en del smittosamma sjukdomar samt med andra berättigade intressen. Det förefaller, som om utskottet mycket väl kunnat vara med om en utredning om de saker, som jag här föreslagit och som om det skulle vara mycket lätt att göra en undersökning om möjligheterna på detta område, men utskottet vill ej ens diskutera dem.

(Forts.)

Däremot får jag medge, att det är ganska svårt att hitta på lämpliga medel för att komma åt den förtäckta annonseringen. Den förekommer i en synnerligen stor utsträckning. En person, som jag för övrigt icke känner, har sant mig ett exemplar av en tidning från vår sydsvenska huvudstad, vari hela sista sidan är så gott som uteslutande upptagen av preventivannonser. Jag trodde, att jag skulle ha tidningen i min bänk för att kunna visa den för de intresserade, men jag måste ha glömt den hemma, och det är till stor skada för de närvarande, ty den innehåller många saker att tänka på i fråga om denna hantering. Men det är nog möjligt, att man skulle kunna hitta på någonting, som även kunde stäcka den förtäckta annonsering, som förekommer i så ohyggligt stor utsträckning.

Ja, utskottet har som sagt vid behandlingen av denna fråga icke diskuterat det förslag, jag framställt i motionen. Däremot tar utskottet upp till skärskådande någonting, som jag alldeles icke föreslagit, nämligen om det icke vore lämpligast och mest konsekvent, att själva bruket av preventiva medel bestraffas. Så långt har jag aldrig någonsin drömt om, att man skulle kunna komma. Jag vet nog, att sådana förslag på sin tid framkommit, och jag vet också, att t. ex. i Norge förslag i denna riktning framlagts till stortingets prövning, men man torde väl knappast allvarligt kunna diskutera möjligheten av någonting sådant. Jag har heller icke föreslagit det, och därför tycker jag, att det är onödigt att utskottet tar upp det till bemötande. Men om man icke kan taga det allra mest konsekventa, kanske man kunde taga någonting, som är det närmast mest konsekventa, och som ligger inom möjligheternas område. Och det är detta, som jag pekat på, nämligen att strängt förbjuda vanliga affärer, cigarrbutiker o. s. v., att sälja ifrågavarande artiklar.

Allra sist i sitt betänkande säger utskottet: »Möjlighet att förhindra ungdomens förförelse och skadliga utsvävningar i angivna avseenden måste helt säkert sökas på andra vägar än lagstiftningens». Detta är mycket orakelmässiga och mycket svårtydda ord. Jag kan ju hålla med utskottet om, att det finnes andra vägar att gå, men det hade varit lyckligt, om utskottet pekat på några sådana utvägar. Jag kan emellertid mycket väl tänka mig sådana, t. ex. upplysningens väg. Man upplyser ungdomen om det osedliga i att använda preventiva medel, om faran för dem själva och för samhället av detta. En sådan upplysning kan ju ske genom föredrag, genom undervisning i skolor o. s. v. Man kan även tänka sig andra medel. Men nu är det egentligen

icke fråga om *upplysning*, utan det är fråga om att *förhindra* ifrågavarande medels användning. Det är detta motionen bl. a. går ut på, och det är också ifrån den synpunkten utskottet självt diskuterat saken, ty utskottet talar om »möjlighet att *förhindra* ungdomens förförelse». Man förhindrar icke genom föredrag eller upplysning om sådant. Man kan endast förhindra genom lagstiftningsåtgärder och de maktmedel staten har till sitt förfogande. Skall man då, som utskottet säger, verkligen förhindra ungdomens förförelse, ser jag ingen annan utväg än lagparagrafer och ingripande från myndigheternas sida. Det ser ut, som om utskottet icke säge någon möjlighet att på laglighetens väg komma åt den oerhört smutsiga och farliga trafik, som det här är fråga om. Lagstiftningen kan väl i alla fall göra något, även om den icke kan göra så särdeles mycket. Upplysning och en god uppfostran kan visserligen göra mycket. En god sed i samhället gör också, vad den kan. Men allt detta bör liksom finna stöd i lagstiftningen; den goda seden skall fastslås i en lämplig och god lagstiftning.

Om ändring i
18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)

Det förefaller mig, som om utskottets hänvisande till »andra vägar» vore ett uttryck för de obotfärdigas vanliga förhinder. Då det gäller åtgärder just på detta område, åtgärder för att stärka det sedliga livet inom samhället, är det nämligen så, att pekar man på ett medel eller en möjlighet, säger vederbörande utskott eller kammare eller riksdag: Nej, vi skola icke taga det, vi skola taga något annat. Så försöker man något annat — då duger icke heller det. Då skall man taga ännu något annat, men man får icke veta vad. Vill man taga upp en fråga i hela dess vidd, så heter det, att man skall taga en detalj; tar man en detalj, så duger ej den. Så stannar allt, man får intet gjort; och det kommer att fortgå på precis samma sätt som förut. Skälet är nog det, att man icke *vill* göra någonting. Man anser, att det är bra, som det är.

För övrigt skulle jag, innan jag slutar, vilja säga, att det torde vara en plikt för våra myndigheter att göra mer, än de verkligen göra, då det är fråga om att förhindra sådana saker, som vi nu tala om. Det heter i den paragraf, där det är fråga om dessa medel, att det är förbjudet att »vare sig muntligen eller genom utspridande av skrift söka förleda till användande av föremål, som nu sagts». Men icke desto mindre är det så, att det finns folk, som reser omkring och öppet håller föredrag om detta. Det kanske annonseras in något förtäckta ord, t. ex. om »humanitär barnalstring» eller dylikt, men avsikten är i själva verket endast att genom föredraget annonsera om preventiva medel och sälja böcker, som beskriva, huru de skola användas. Det är särskilt från västra Sverige, som jag har erfarenhet av detta. Under detta års början har där rest omkring en fru Hovstedt från Bohuslän. Hon har bland annat uppträtt i Göteborg och Trollhättan. Jag har här ett urklipp ur tidningen »Trollhättan» för den 3 februari detta år, där det refereras åtskilligt om föredrag, som hölls i Trollhättan. Den, som refererar det, säger sig i flera dagar ha varit i ovisshet

Om ändring i 18 kap. 13 § strafflagen.
(Forts.)

med sig själv, om han med tystnad skulle förbigå hela föredraget, men han ansåg det ändå vara sin plikt att taga till pennan, och med svidande hjärta redogör han för åtskilligt till varning för allmänheten och ungdomens målsmän. Den kringresande frun, som håller föredragen, rekommenderar dels de preventiva medlen och dels ock framförallt den bok, som hon har med sig och säljer både före och efter föredraget. Den rekommenderar hon synnerligen livligt, och följden blev också i Trollhättan, att boken blev fullständigt slutsåld. Hon är ganska mustig i sina uttryck. Jag kan icke underlåta att ge ett litet prov härpå för att visa, i vilken riktning det går.

»Mot slutet av sitt föredrag» — säger referenten — vände hon sig till de unge männen. 'Det är en sak jag måste gråla på er över, en sak, som är ovärdig den aktning, ni böra ha för oss kvinnor. Ni resa från den ena arbetsplatsen till den andra och er väg är strödd med gråtande unga kvinnor, som ensamma gå och vänta att bli mödrar. Kanske ni i sällskap sedan skryta med edra erövringer. Sådant är skamligt.'»

»Här drog jag ett djupt andedrag», fortsätter referenten, »och tänkte: det var då väl att få höra något, som kan ge dessa unga något allvarligt att tänka på. Men döm om vad jag kände, då talarinnan fortsatte med ungefär dessa ord: 'Ja, det är mer än skamligt att göra så, när ni numera inte kunna vara i okunnighet om, att det finns medel, som kunna hjälpa dessa unga kvinnor att slippa sörja.'»

Nu är det som sagt förbjudet i strafflagen att resa omkring och hålla dylika föredrag, men hon får icke desto mindre göra så och får öppet sälja böcker, som innehålla en fullständig förteckning över olika preventiva medel och anvisning om deras begagnande. En lag, som stiftas, borde väl åtminstone följas; det är det minsta, man kan begära. Om man icke här kan få en ändring i lagstiftningen, skulle jag åtminstone på det livligaste vilja fästa polismyndigheternas uppmärksamhet på att de böra göra sin plikt i fråga om den nuvarande lagens tillämpning. Av vad som här andragits är det tydligt, att så icke på alla ställen är fallet.

Jag har ingen utsikt att få min motion igenom här. Därför skall jag icke heller göra något yrkande, men jag har i alla fall icke kunnat underlåta att beledsaga utskottets avstyrkande utlåtande med en kraftig gensaga mot det sätt, varpå motionen blivit behandlad.

Herr talmannen, som under herr Welins yttrande inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Persson i Norrköping, som anförde: Herr talman! Då den föregående ärade talaren icke gjort något yrkande, skall jag icke länge besvara kammaren. Han säger, att utskottet icke velat ingå på någon diskussion i detta ärende. Jag erinrar motionären

om att kammaren verkligen en hel majnatt år 1910 diskuterade saken och utredde den och blötte och stötte den hela natten. Och då kom kammaren till det resultat, som är refererat i motionen, nämligen att det gjordes ett särskilt tillägg till 18 kap. 13 § strafflagen, ett tillägg, som var så långt gående, som man då ansåg sig lämpligen kunna gå, och som jag tror, man också nu anser sig böra gå. Detta tillägg blev likväl icke, som då också under debatten framhölls, så effektivt eller ledde icke till det resultat, som man då från något håll utlovade, att det skulle göra. Och man lär icke komma längre med lagstiftning i detta avseende. Utskottet har ju till och med här sagt, att »även om, vilket väl vore med den beträdda lagstiftningen konsekventast, jämväl själva bruket av preventiva medel bestraffades, skulle säkerligen i alla fall några påtagliga verkningar ej vinnas». Man kommer icke till det resultat, som motionären synes vilja komma till, med lagstiftning. Därför är det tvivelaktigt, huruvida det är skäl i att gå fram med lagstiftning i detta avseende, därför att den lagstiftningen även har sina konsekvenser på andra områden, som kunna bli till skada i stället för nytta.

*Om ändring i
18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

Beträffande vad motionären talade om i sista delen av sitt anförande, nämligen att det hålles föredrag om dessa preventiva medel, vill jag säga, att det är en sak, som lagutskottet icke har med att göra, ty det är ju redan förbjudet i nuvarande lag att hålla dylika föredrag. Och den omständigheten, att olagligheten icke beivras, den kan man icke vid lagstiftning räkna med.

Jag skall med dessa ord, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan skärpning av 18 kap. 13 § strafflagen, att skyltning med för tukt och sedlighet sårande bilder må kunna förhindras. Därvid yttrade

*Om ändring i
18 kap. 13 §
strafflagen.*

Herr Welin: Herr talman! Jag ber om ursäkt, för att jag nödgas besvära kammaren ännu en gång, men då även denna min motion avstyrkts av utskottet, så anser jag mig böra säga ett par ord.

I min motion, som är återgiven på sidan 4 och följande i utskottsutlåtandet, hänvisas till, att vi ha en lagbestämmelse, som lyder så: »Sprider någon ut eller håller till salu skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffas med böter eller fängelse». Men oaktat vi ha denna bestämmelse, som är avsedd att inskränka förekomsten av sådana bilder som de ifrågasvarande, så veta vi alltför väl, att dylika förekomma i mycket stor utsträckning, och att på en mängd ställen här i Stockholm sådana

Om ändring i 18 kap. 13 § strafflagen.
(Forts.)

bilder offentligt utställas i butiksfönstren. Huru många dessa butiker kunna vara, vet jag alldeles icke, men nog har jag sett, särskilt i de norra delarna i Stockholm, på de gator, som jag har anledning att passera, flera sådana butiker, och på somliga ställen förekomma dessa bilder i stor mängd, bilder, som äro synnerligen råa och därför olämpliga att utställas i butiksfönster. Det är just med anledning av den talrika förekomsten av dylika bilder, som jag väckt den nu ifrågavarande motionen.

Jag kan icke neka till, att jag finner även denna motion vara mycket ytligt behandlad av utskottet, likaväl som jag fann mig nödsakad säga detta om den föregående. Jag känner mig icke i något avseende av utskottets utlåtande övertygad om, att motionen skulle vara obehörlig, eller att åtgärder i antydd riktning skulle vara obehörliga. Och det är väl ändå meningen, att då ett utskott avstyrker en motion, det skall giva sådana skäl för detta, att framför allt motionären kan förstå dessa skäl, och att även andra, som kunna vara intresserade av motionen, förstå att värdera skälen. Det är ju icke så ovanligt, att då en motion avslås, det kan uppvisas sådana skäl, att man finner det alldeles naturligt, att den avslås. I detta fall kan jag icke alls finna, att några sådana skäl äro förebragta.

Utskottet säger på sidan 6, att motionären skulle ha två särskilda skäl för sin motion. Det ena skulle vara en bristfällig eller tveksam tillämpning av nuvarande straffskydd, och det andra skulle vara, att en del konstalster, som äro motiverade i ett konstgalleri, icke alltid passa i ett skyltfönster.

Nu är det emellertid på det sättet, att jag i min motion verkligen icke sagt, att det råder en bristfällig och tveksam tillämpning, utan jag har sagt, att lagen är olämpligt avfattad och ofullständig och således behöver bättras på, för att myndigheterna skola få tillräcklig makt och rättighet att ingripa gentemot de osedliga bilderna. Jag säger på sidan 5: »Det visar sig sålunda, att lagen i stort sett är ineffektiv, och är det därför i högsta grad nödvändigt, att den erhåller den skärpning, att skyltning åt gata eller inne i butik med sedlighetssårande bild må helt förbjudas.» Detta om den saken.

Beträffande utskottets tal om att jag skulle ha som motiv för motionen, att konstalster utställas, som icke lämpa sig att utställas i butiksfönster, förhåller det sig på det sättet, att jag som ett huvudskäl för min motion angiver, att utställandet av osedliga bilder är till stor fara för samhället, eller som det heter: »Skyltning med bilder, som på ena eller andra sättet innebära sådant som strider mot tukt och sedlighet, är till stor fara inom samhället.» Och jag har i samband med detta framhållit, att frihetens princip visst icke drabbas genom en sådan skärpning av lagbestämmelsen, att den icke är farlig för konstens privilegier att intet parti och intet kulturellt samfund har något intresse av att visa fördragsamhet med utställandet av bilder, som såra tukt och sedlighet, samt slutligen att den ungdomliga publik, som samlas utanför butiksfönstren, icke

förstår att uppskatta konsten i åtskilliga av de bilder, som utställas, vilka äro verkliga konstverk, och att man därför kan sätta ifråga, huruvida det som passar i ett konstgalleri, alltid passar i ett butiksfönster. Det är endast en detalj i min fränställning, då jag pekar på detta om konstverken. Men så har utskottet märkligt nog fastnat på denna enda lilla detalj utan att bry sig om det stora huvudskalet, som jag haft för min motion. Jag vill gärna erkänna, att det torde vara mycket sällan, som verkliga konstverk locka till sedliga förvillelser, men det är väl också mycket sällan, som sådana konstverk utställas i butiksfönstren. Därför är detta en mycket underordnad synpunkt i motionen, och jag anser, att det även bör vara en underordnad fråga vid denna saks behandling.

Om ändring i
18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)

Det är här icke fråga om konstverk utan om helt andra bilder, och det kan var och en övertyga sig om, som vill kasta en blick i de fönster, som jag åsyftar. Det är helt enkelt bilder av skökor i alla möjliga ställningar som det här är fråga om. Det är av vikt att få bort dessa från butiksfönstren och även så mycket som möjligt från butikerna själva. Jag tror det hade varit ganska nyttigt, om lagutskottet hade tagit sig en promenad t. ex. till Tunnelgatan och sett, vad som där utställes. Jag tror, att utskottet sedan skulle ha avfattat sitt utlåtande i något annorlunda form. Jag anser, att de bilder, som jag åsyftar med min motion, under alla förhållanden äro förkastliga, att det under inga förhållanden finnes någon anledning att taga dem i försvar eller ställa sig avvisande gentemot åtgärder för att, så mycket som möjligt inskränka deras utställande.

Om jag således icke kan vara med om utskottets uttalande i denna sak, så får jag säga, att jag instämmer så mycket livligare med utskottet i en annan punkt, nämligen just den, som utskottet velat lägga i min mun, men som jag icke framfört, nämligen att myndigheterna skulle ha gjort sig skyldiga till en bristfällig eller tveksam tillämpning av gällande lag. Det vill jag gärna hålla med om, att det åtminstone förefaller, som om myndigheterna gjort sig skyldiga till detta. Och utskottet tillägger också någonting, som jag ber att få instämma i: »Vad angår den först berörda omständigheten» — nämligen den som jag nu talar om — »kan denna givetvis ej åberopas som anledning att företaga en skärpning av straffbestämmelsen. Underlåtenhet att beivra straffbara förseelser bör tydligen vinna rättelse på annan väg.» Ja, kan man vinna rättelse på annan väg, så är det mig mycket kärt. Vilken denna väg är, får man emellertid icke veta här, men det skall väl vara genom att överklaga de underordnade polismyndigheternas underlåtenhet att taga upp till åtgärd anmälan mot en butikägare, som säljer sådana bilder, som det här är fråga om. Eller kanske det är meningen, att man skall anlita justitieombudsmannen för att slå ned på de myndigheter, som våga att hålla räfst med butikägare, som försälja osedliga bilder. Jag vet ju icke, vilken väg som åsyftas. Även i detta avseende är lagutskottet orakelmässigt, såsom det var i det föregående ärendet. Möjligen finns det

Om ändring i någon annan väg, som ligger öppen att använda. Jag skulle ha varit tacksam, om utskottet velat peka på den.

18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)

Om man således får döma efter dessa uttryck, så skulle det ligga i utskottsbetänkandet en anklagelse mot polismyndigheterna. De skulle genom detta betänkande fått så att säga en skrapa, för att de icke gjort sin plikt. Men måhända de gjort sin plikt bättre, än utskottet vill erkänna. Det heter nämligen i den lagparagraf, som vi diskutera: »Sprider någon ut eller håller till salu skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffas med böter eller fängelse.» Där står det icke nämnt något direkt om, att det skulle vara förbjudet att *utställa* till offentligt beskådande sedlighetssårande bilder. Det är väl detta, som polismyndigheten fäst sig vid, då den farit fram med så len hand mot butikägarna. Men som sagt, då utskottet anser, att polismyndigheten här bör gå skarpare till väga, så skall jag gärna taga emot detta råd från utskottet å deras vägnar, som ivra för denna sak.

Emellertid är det nog så, som jag antydde, att lagen kanske icke är tillräckligt kraftig för att giva polismyndigheterna verk samma medel i sin hand. Här förekom t. ex. i maj förra året i en tidning ett öppet brev från Doktor Karl Fries till detektivchefen, däri han uppmanas att vidtaga åtgärder gentemot sådana affärsmän, som sålde osedliga bilder. Stadsfiskal Lidberg svarar då bl. a. — det är till redaktionen av Stockholms Dagblad — att han håller med det öppna brevets författare om trafikens vidrighet, och han säger, att »det pågår också en beständig, fast som det nu är rätt hopplös kamp mot densamma», d. v. s. lagen giver icke tillräckliga medel. En agitation bland riksdagsmännen för en straffskärpning med straffarbete och alltså möjlighet till häktning samt i stadsfullmäktige för ökad polisstyrka — det var det recept mot det onda, som detektivchefen hade att ge. Det kan också hända, att döma efter hans yttrande, att det icke finnes något annat medel mot det onda än att skärpa lagen.

Huvudsaken är emellertid, att det göres någonting, ty vi måste i alla fall erkänna, att förekomsten av de bilder, som jag talar om, bidraga till att sänka den sedliga nivån inom vårt folk. Det är ju framför allt ungdomen, som samlas framför butiksfönstren för att beskåda dessa bilder, och vi kunna vara övertygade om, att mycket av deras ungdomliga renhet och andliga friskhet går förlorad genom de intryck, de här få. Kanske lockas de in i butiken för att tillhandla sig bilder både sådana som utställas och måhända ännu värre, som finnas där innanför. Och för övrigt är det oftast så, att dessa bilder äro en skylt för något annat, som vi talat om nyss, nämligen preventivmedlen.

Ett folks framtid beror bl. a. särskilt därpå, att inom nationen råder en stark sedlighetskänsla, en kraftig och sund sedlighet. Då tillhör det oss litet var och icke minst landets lagstiftare att främja denna sak och att i sin mån bidraga till att denna sedlighet trives och växer inom vårt folk.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat beledsaga utskot-

tets utlåtande, men då jag lika litet beträffande denna motion som den föregående finner någon möjlighet att få saken igenom, så skall jag icke göra något yrkande.

*Om ändring i
18 kap. 13 §
strafflagen.*

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om omarbetning av gällande bestämmelser angående nybyggnadsskyldighet vid ecklesiastika löneboställen; och yttrade därvid:

*Ang. nybygg-
nadsskyldig-
het vid
ecklesiastika
lönéboställen.*

Herr Lundgren i Nora: Herr talman! Det är vanskligt att uppträda gent emot ett enhälligt utskott, men jag har fått det bestämda intrycket, att den motion, som jag här väckt, icke fått den ingående behandling, som utskottet borde ha givit densamma. Med anledning därav skall jag be att en liten stund få taga tiden i anspråk för att i någon mån motivera ett bifall till min motion.

Den lagstiftning, som jag här vänt mig emot, nämligen den ecklesiastika boställsordningen, vidlades, såsom också de processer, vilka framkommit, givit vid handen, av ganska stor oklarhet, och denna oklarhet är så stor, att den person, som redigerat bemälda lag, hovrättsrådet Ekman, funnit sig föranlåten att i en särskild broschyr förtydliga vad han avser med vissa paragrafer i denna lag. Jag ville då, att lagen skulle omredigeras, så att den skulle få önskvärd tydlighet och att vederbörande skulle slippa att i varje särskilt fall fråga vad lagen egentligen avser. Vidare var motionärernas mening den, att församlingarna skulle åläggas nybyggnadsskyldighet och att kostnaderna för nybyggnaden skulle amorteras utav arrendatorn under den tid arrendet omfattade. Nu vill jag säga, att själva huvudmotivet härför från motionärernas sida var att söka åstadkomma den största möjliga avkastning utav de ecklesiastika boställena, och då detta är en fråga av ganska stor ekonomisk räckvidd och därtill en praktisk fråga, hoppas jag, att kammaren ursäktar, om jag en liten stund tar dess uppmärksamhet i anspråk för att belysa detta spörsmål.

När riksdagen hade att utföra förarbetena till den ecklesiastika boställsordningen, gjorde riksdagen beklagligt nog icke något uttalande just i den punkt, som föreligger i motionen. Fråga är emellertid, om brådskan vid författnings antagande möjliggjort för riksdagen att överblicka frågans omfattning och konsekvenser. Att frågan är omfattande torde dock bäst framgå därav, att den gäller utarrendering av hela Sveriges ecklesiastika boställsjord med få undantag. Antalet av de löneboställen, som innevarande och nästa år skola utarrenderas, är varterade året omkring 200. Man kan därför, när man läser utskottets betänkande — som i verkligheten utgöres endast av sista stycket å sid. 10, då vad utskottet i övrigt anför är refererat — icke frigöra sig från att utskottet tagit allt-

Ang. nybyggnadsskyldighet vid ecklesiastika löneboställen.

(Forts.)

för lätt på frågan. Med stöd av högsta domstolens den 6 mars 1917 meddelade utslag säger utskottet, att »stadgandenas numera föreslagna innebörd» torde »överensstämma med boställsordningens föreskrifter om arrendators byggnadsskyldighet». Utskottet anser för övrigt, att en ändring av den ecklesiastika boställsordningen i av motionärerna antydd riktning icke skulle kunna ske utan genomgripande förändringar, vilka utskottet emellertid förmenar icke torde vara motiverade eller tillrådliga».

Sistnämnda uttryckssätt tyder emellertid på, att utskottet känt sig en smula på hal is. Att utskottet så gjort, kan man också sluta av utskottets påstående ifråga om motionen nr 240, av herr Bengtsson i Kullen, där utskottet ifråga om löneboställena yttrar, vilket jag tillåter mig redan nu anföra: »Emellertid torde väl mera sällan nybyggnad behöva ske». Då utskottet ej närmare trängt in i frågan än att utskottet kan komma med ett sadant påstående, förstår man, att utskottet, också med glädje hakat sig fast vid högsta domstolens utslag för att därmed befria sig från ytterligare inträngande i saken.

Går man emellertid till Kungl. Maj:ts utslag, skall man finna, dels att detta ej varit enhälligt, då fyra röster i högsta domstolen stått mot en, dels ock att högsta domstolens majoritet befriat de församlingar det här gällde uteslutande av det skäl, att varken i den ecklesiastika boställsordningen eller eljest någon skyldighet kan utläsas för en församling att ansvara för den nybyggnad, varom här är fråga. Man kan ingalunda anse självklart, att högsta domstolen genom ifrågavarande utslag förklarar, att arrendatorn har att svara för denna nybyggnad vid själva övergången från de gamla till de nya förhållandena, såsom utskottet tyckes vilja låta påskina. Högsta domstolen yttrar nämligen följande: »Enär den omständigheten, att jämlikt 64 § i ecklesiastik boställsordning vid ifrågavarande syn församlingarna varit att anse såsom tillträdare av lönebostället, icke innebure skyldighet för församlingarna att ansvara för omförmålta, av boställsordningens inträdande tillämpning föranledda nybyggnadskostnad, samt ej heller annan laga bestämmelse angående sådan skyldighet föreläge, undanröjdes hovrättens därutinnan meddelade föreskrift.»

Högsta domstolen har emellertid yttrat, att vederbörande församlingar icke äga byggnadsskyldigheten och därmed borde man enligt utskottets mening låta sig nöja. Det är likväl av stort intresse att taga kännedom om innehållet i den skiljaktiga mening vid högsta domstolens utslag, vilken ett justitieråd antecknat, enär däri på ett ingående sätt behandlas frågans vikt. Nämnda justitieråd, som icke fann vad församlingarna i besvären anfört föranleda ändring i hovrättens beslut att ålägga dem förse lönebostället med erforderliga byggnader — ehuru församlingarna sedermera ägde rätt att överföra byggnadsskyldigheten på vederbörande arrendator — konstatera först, att ecklesiastik boställsordning beklagligtvis saknar någon grundläggande bestämmelse om skyldigheten att vid övergången bebygga bostället, varför en kompletterande

*Ang. nybygg-
nads skyldig-
het vid
ecklesiastika
löneboställen.
(Forts.)*

tolkning måste ske. Justitierådet fastslår emellertid, att det icke gärna kan tänkas, att lagstiftaren vid ecklesiastik boställsordnings tillkomst avsett, att nybyggnad å löneboställe skulle få eftersättas, då löneboställena, som äro en viktig lönstillgång vid den nya präst-löneregleringen, därigenom minskades i värde. I de fall, då avsevärda nybyggnader erfordras på ett löneboställe, — och dessa komma, säger justitierådet i motsats till utskottet i utlåtandet nr 39, sasom erfarenheten redan visat, att bliva många — blir det säkerligen svårt att få någon arrendator, som vill uppföra dem. En kapitalstark person inlåter sig ej på ett dylikt företag. Utarrenderas bostället åter utan åbyggnader, blir arrendeavgiften otillfredsställande, och en massförsäljning av boställena bleve enda sättet att tillgodogöra sig det i de ofullständigt bebyggda löneboställena nedlagda kapitalet. Men en sådan har aldrig varit avsedd. Därom vittna både författningarna och förarbetena till dem. Utgår man emellertid från att alltid någon skall finnas, som har att ansvara för byggnadsskyldigheten — och detta måste man enligt justitierådets mening göra, om man tolkar författningen i syfte att dess tillämpning skall möjliggöra uppnåendet av de mål lagstiftaren uppställt — kommer man till det resultat, att den för nybyggnaden ansvarige är antingen arrendatorn eller någon annan. Samma norm finner justitierådet gälla även för underhåll av byggnaderna även som för lösande av överloppshus. Härför måste alltid någon svara. Och vid den tidpunkt, då arrendator, som åtagit sig byggnadsskyldigheten, ännu icke antagits — och detta är fallet, när de s. k. regleringssynerna enligt 64 § ecklesiastik boställsordning hållas — finnes ifråga om de flesta boställen icke någon annan att taga för huvudet än vederbörande församling. Ty kyrkofondens medel få ej tillgripas, boställshavaren kan ej åläggas någon dylik förpliktelse och statsmedel äro icke att påräkna för ändamålet. Församlingarna åter uppbära avkastningen av alla löneboställen, och det är för vederbörande kyrkoråds räkning, som åbyggnaderna skola försäkras.

Så långt justitierådet, vars sakrika och ingående behandling av detta spörsmål är värd den största uppmärksamhet.

Hur kommer emellertid högsta domstolens utslag att i praktiken verka? Med hänsyn till underdomstolarnas uppfattning om dessa utslags betydelse såsom prejudicerande har man anledning att förvänta, att alla synerätter och hovrätterna hädanefter icke komma att ålägga pastoraten byggnadsskyldighet å löneboställena. Någon arrendator finnes vid husesynerna icke antagen. Om nu Konungens befallningshavande vid löneboställenas utarrendering icke lyckas finna byggnadsvillig arrendator — och en sådan fatalitet torde bliva vanlig — torde Konungens befallningshavande nödgas utarrendera lönebostället genom ett-årsarrenden, en utväg, vilken i sådana händelser är den enda, som brukar stå till buds. Arrendevillkoren vid dylik utarrendering äro för arrendatorn mycket lindriga och något bebyggande av bostället kan ej uppställas som villkor för arrendets erhållande. Härigenom icke blott min-

Ang. nybyggnadsskyldighet vid ecklesiastika löneboställen.

(Forts.)

skas avkastningen av bostället utan dess hävd försämras ock. En nationalekonomisk förlust inträder med andra ord.

Därest församlingarna åter i första hand ålades svara för löneboställets förseende med laga hus, komme helt andra utvägar för denna frågas rationella lösning att yppas. Enär församlingarna alltid hade öppet att få vid arrendekontraktets uppgörande hos Konungens befallningshavande såväl byggnadskostnad som byggnadsskyldighet överflyttad på den nya arrendatorn, kommer hela denna fråga för församlingarnas del att till sin kärna bestå uti att, under det bygget pågår och till dess byggnadskostnaden genom årliga inbetalningar fullgjorts, förskottera erforderliga medel. Kapitalförlust torde icke för församlingarna bliva att befara i någon avsevärd mån, enär man har all anledning antaga, att dugliga arrendatorer skola söka de nya arrendena. Deras självständiga ställning såsom arrendatorer åt det allmänna skall göra arrendena av löneboställena mera begärliga än arrendena av de odelade prästboställena, där arrendatorerna fått göra upp villkoren med befattningshavarna själva. Tillvaron av arrendeborgen är jämväl en faktor av beskaffenhet att minska förlusterna. Arrendatorn åter har i det stora nybyggnadsbeloppets fördelning på 20 år — i den mån han ej genom byggandet av föreskrivna hus fullgjort byggnadsskyldigheten in natura, för vilket fall han har rätt till motsvarande nedsättning i arrendet — ett för honom vida bekvämare tillvägagångssätt att använda än om han skolat på en gång anskaffa nödigt byggnadskapital.

Församlingarna hava jämväl själva intresse av att löneboställenas avkastning blir så stor som möjligt. Enligt gällande bestämmelser skola församlingarna nämligen svara för ett bidrag till de ecklesiastika lönerna av högst 6 öre per fyrk. Först skall emellertid en uttaxering av 3 öre per fyrk göras såsom grundavgift, och därefter skola en del andra avlöningstillgångar tagas i anspråk. Men bland dessa äro just arrenden från löneboställena. I den mån dessa lönetillgångar ej förslå sker en ytterligare uttaxering av 3 öre per fyrk. Ju högre löneboställenas avkastning och andra avlöningstillgångar kunna uppdrivas, desto mindre blir för församlingarna risken att nödgas företaga denna andra uttaxering, omfattande de s. k. tilläggsavgifterna.

På grund av vad jag anført skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, och till de skäl, som utskottet anført, skall jag be att få tillägga ytterligare ett.

Om vi gå till Kungl. Maj:ts proposition nr 40 angående ersättning till kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner — det är den kungl. proposition, som vi skola behandla under nr 51 på föredragningslistan — så meddelar Kungl. Maj:t där, att domkapitlet i Strängnäs i underdånig skrivelse den 7 juli 1915 uttalat önskvärdheten av förtydligande föreskrift, huru med nybyggnads-

kostnadernas gäldande borde förhållas, när löneboställe första gången efter ny lönereglering insynades». Genom nådig remiss den 13 oktober 1915 anbefalldes den s. k. kyrkofondskommittén »att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning beträffande de i domkapitlets berörda framställning omförmälda förhållanden och därvid avgiva förslag till de åtgärder, vartill utredningen ansåges böra föranleda». Den utredning, som motionären här ifrågasatt, är sålunda, såvitt jag kan förstå, redan igångsatt, och vid sådant förhållande är det ju alldeles onödigt, att man ytterligare skriver till Kungl. Maj:t med begäran om utredning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckt motion om ändring av 64 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 begärdes ordet av motionären

Ang. nybyggnadsskyldighet vid ecklesiastika löneboställen.
(Forts.)

Om ändring i ecklesiastik boställsordning.

Herr Bengtsson i Kullen, som yttrade: Herr talman! Jag skall icke framställa något särskilt yrkande, utan jag ber bara att få säga några ord angående utskottets motivering.

Man skulle här nästan kunna säga, att utskottet har fällt sitt utslag utan föregående rannsaking. Utskottet säger i sin motivering: »Emellertid torde väl mera sällan nybyggnad behövas». För min del skulle jag vilja säga raka motsatsen. Mycket, mycket ofta behöves verkligen nybyggnad ske. När man nu vet att enligt de nuvarande bestämmelserna härads hövdingen skall hålla syn året före tillträdet, när man vidare vet, att härads hövdingen i de flesta fall är upptagen med vartingsgöromålen till frammot juni månad, samt att, sedan syn hållits, det därefter är klagotid, så förstår man, vilken kort tid som återstår till den 1 maj, då byggnaderna skola vara färdiga för arrendatorn att flytta in. Hade utskottet med litet god vilja velat taga reda på verkliga förhållandena, så tror jag, att utskottet säkert skulle ha fått en något annan uppfattning, än det nu kommit till.

Utskottet säger vidare i sin motivering: »För många fall lär det också kunna bliva till verklig olägenhet att hålla synen så långt förut, som i motionen förordas». Jag skall verkligen be utskottet påpeka ett enda sådant fall. För min del har jag svårt att fatta, vad det skulle vara för något, som skulle ligga hindrande i vägen. Jag ser utskottets vice ordförande här närvarande, och jag hoppas, att han kan svara på denna fråga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs vart för sig lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910;

nr 42, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av sådan bestämmelse i strafflagen, att kupering av hästar betraktas såsom straffbart djurplågeri;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i och tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 104 §§ i stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tillsvidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 13.

*Ang. skollovs-
koloniverk-
samheten.*

Vidare förekom till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående understödjande av verksamheten för beredande åt fattiga barn i skolåldern i städer och större industrisamhällen av tillfälle att under ferierna vistas å landet.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 12, hade herr Widlund hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om viddagande av utredning om huru och i vad mån den verksamhet, som sedan ett trettioårigt pågått för att bereda fattiga barn i skolåldern från städer och större industrisamhällen tillfälle att genom vistelse på landsbygden under ferierna förvärva hälsa och krafter, skulle kunna genom statens försorg stödjas och utvecklas.

Till utskottet hade jämväl hänvisats ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 401, innefattande delgivning av sist-nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av en utav herr Ström väckt motion, nr 4, av enahanda lydelse som herr Widlunds ovan omförmälda motion samt utvisande, att första kammaren, med bifall till utskottets hemställan, för sin del beslutat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru och i vad mån

den verksamhet, som sedan ett trettiotal år pågått för att bereda fattiga barn i skolåldern från städer och större industrisambhällen tillfälle att genom vistelse på landsbygden under ferierna förvärva hälsa och krafter, skulle kunna genom statens försorg stödjas och utvecklas.

Ang. skollovs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att herr Widlunds förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Helger*, *Stenudd*, *Hedström* och *Hedlund*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Helger*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom synes, är till detta utlåtande fogad en blank reservation av mig och tre andra utskottsledamöter. Jag ber, att med några ord få motivera, varför vi ha reserverat oss mot utskottets avslagsyrkande.

Till en början vill jag då villigt ge utskottsmajoriteten det erkännande, att den visst icke har förbisett betydelsen av utan tvärtom livligt intresserat sig för den verksamhet, som det här är fråga om och som avser att bereda barn i städer och större industrisambhällen tillfälle till vistelse på landet. Det torde för övrigt framgå av den tämligen utförliga förberedande utredning, som utskottet har förebragt. Det är endast ifråga om huru kostnaderna för denna verksamhet skola bestridas, som det inom utskottet har rätt delade meningar. Utskottet har anfört, att det anser den angelägenhet, som det här är fråga om, framför allt vara ett intresse för städerna och för de större industrisambhällena, och att något sådant behov icke föreligger på landet, eftersom barnen där ju vistas på landet och åtnjuta fördelarna därav. Vidare har utskottet ansett, att stadskommunerna och de större industrikommunerna ha bättre råd att bekosta sina barns vistelse på landet, än vad landsbygdens kommuner skulle ha att deltaga i kostnaderna härför.

Jag kan icke frångå dessa skäl allt berättigande. Jag måste säga mig, att det skulle icke vara riktigt, om stadskommunernas skyldigheter i detta hänseende helt och hållet eller i någon stor omfattning överflyttades på staten och därigenom också på landsbygdskommunerna. Men jag har ansett, och mina medreservanter med mig, att det i alla fall är så pass mycket ett statsintresse, att barnen även i städerna växa upp till friska och dugliga och arbetskraftiga medborgare, att jag icke har kunnat vara med om att helt och hållet avslå den förevarande motionen. Jag tror också, att staten skulle kunna hjälpa och stödja denna verksamhet utan några så särdeles stora uppoffringar. Jag har tänkt mig, att man t. ex. skulle här som i Danmark kunna bevilja barn, som skulle ut på landet, fria resor och icke såsom nu endast ned-sättning i biljettpriserna. Detta vore ett sätt att understödja verksamheten. Vidare vill jag påpeka, och det har också första

Ang. skollövs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)

kammarens utskott i det av den kammaren antagna utlåtandet påvisat, att staten skulle kunna bereda dessa barn, särskilt kolonierna, fria lokaler. Jag tänker särskilt på, att måhända en eller annan av våra gamla kaserner skulle kunna vara användbara eller göras användbara för detta ändamål. Någon större egentlig ekonomisk uppoffring för ändamålet har jag icke tänkt mig, och jag hade önskat, att detta hade kunnat komma till uttryck i det yrkande, som jag har velat framställa till antagande av andra kammaren.

Emellertid har första kammaren nu beslutit i ärendet och därvid bifallit motionärernas yrkande oförändrat. Om vi nu antog ett annat yrkande, så skulle det endast föranleda, att ärendet ginge tillbaka till första kammaren. Då motionärerna just icke ha framställt något särdeles vittgående yrkande utan utredningen kan bli förutsättningslös, så anser jag mig därför oförhindrad att också för min del gå med på detta yrkande, och jag ber, herr talman, att alltså få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den i ärendet väckta motionen ävensom till första kammarens i ärendet fattade beslut.

Vidare anförde

Herr Lingström: Herr talman! Jag kan icke heller neka till att jag känt och fortfarande känner den livligaste sympati för den verksamhet, som denna motion vill understödja. Jag kan ock försäkra, i likhet med vad utskottets ordförande redan bestyrkt, att utskottets samtliga ledamöter dela denna känsla, såsom synes av utlåtandet.

Men då det för oss i utskottet gällde att pröva, huruvida detta ändamål, som i sig själv är så behjärtansvärt, ändå var av den beskaffenhet, att vi skulle kunna tillstyrka riksdagen vidtaga åtgärders åsyftande att med statsmedel understödja desamma, så kunde vi icke komma till annat resultat, än att det icke kunde anses såsom ett hela statens intresse, just emedan behovet uteslutande förefinnes i de större städerna och de större industrisamhällena, under det att den stora egentliga landsbygden ju icke har något behov i denna väg. Därför ansåg utskottet, att det måste vara ett kommunalt intresse, att dessa städer och industrisamhällen i ännu större mån än hittills skett understödja denna verksamhet.

Den allmänna offervilligheten har också kommit denna verksamhet till godo i avsevärd grad och kanske icke minst från landsbygden, där många hem med glädje öppnats för dessa många storstädernas feriebarn, som under somrarna behöva sol och luft och närande föda. Men skulle nu denna angelägenhet småningom överflyttas på staten, så fruktade vi att detta allmänhetens, detta landsbygdens intresse, särskilt dess offervillighet, skulle så småningom avtaga, i samma mån som denna samma landsbygd förstode, att den genom ökade skatter finge bidraga till denna verk-

samhet, och kanhända att man skulle kunna tänka på att till och med vilja begära betalning för de uppoffringar man hittills frivilligt gjort.

Med dessa synpunkter kunde vi icke annat än komma till det resultatet, att, då det icke var ett statsintresse, vi måste avstyrka motionen.

Att t. ex. föreslå, såsom utskottets ordförande har framkastat, att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära fria resor å statens järnvägar, ansågs av utskottsmajoriteten vara en sak av så underordnad betydelse, att det icke vore värt att därmed besvara Kungl. Maj:t, så mycket mer som kungl. järnvägsstyrelsen redan medgivit och än vidare torde vara villig medgiva nedsättning i biljettpriset.

När utskottet först avgjorde frågan, voro dessa ledamöter också i det närmaste eniga. Emellertid blev ärendet icke genast expedierat och under tiden avgav första kammarens första tillfälliga utskott sitt utlåtande med anledning av en likalydande motion, varpå ärendet remitterades till oss i andra kammarens första tillfälliga utskott. Frågan togs då under förnyad omprövning, men då vi funno, att förstakammarutskottet väsentligen icke anfört några andra synpunkter än dem vi förut lagt på frågan, så måste vi vidhålla vårt beslut.

På den grund, herr talman, har jag kommit i den situationen, att jag, hur livligt jag än intresserar mig för denna verksamhet, och hur mycket den än är värd uppmuntran i övrigt, icke kan göra annat än, med de synpunkter jag framfört, yrka bifall till utskottets hemställan. Men skulle denna kammare i likhet med första kammaren nu vilja gå på en annan linje, så skall jag icke alls taga illa vid mig därav, oaktat jag med dessa ord ansett mig pliktig att framföra de synpunkter utskottet haft på saken.

Herr Widlund: Herr talman! Den fråga, som min motion avser, är enligt min mening av så vital betydelse och för landet en så stor fråga, att jag ansett det vara nödvändigt att bringa den fram på det sätt, som jag gjort. Här har man i andra kammarens tillfälliga utskott, såsom jag väl förstår, brottats med de olika intressena hos land och stad. Man har ansett, att denna koloniverksamhet är i stort sett ett städernas intresse och att landsbygden icke har det intresse av denna frågas lösning, som städerna och deras befolkning kunna hava därav. Jag å min sida anser, att denna fråga är ett statsintresse i stort sett och frågan har framförts av mig med den välförstådda undermeningen, att det skall vara en förutsättningslös utredning. Jag har sålunda icke tänkt mig, att staten ovillkorligen skall taga hand om denna fråga i dess helhet, men jag har utgått från, att när denna fråga är av så vital betydelse, måste det ligga staten varmt om hjärtat att taga hand om den och föra den vidare framåt, så att den blir löst i rätt riktning.

Jag kan bäst motivera denna fråga med det uttalande, som

Ang. skollovs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)

första kammarens tillfälliga utskott har gjort i sitt betänkande. Dess yttrande är så klart och tydligt och så sanningsenligt, att det bör upprepas här. Det säger: »Det ligger i öppen dag, att det uppväxande släktets vård, fostran och utbildning hör till de viktigaste av ett samhälles uppgifter. Betydelsen härav har emellertid i gångna tider varit föga insedd eller ock underskattad. Okunnighet och brist på förståelse ha gått hand i hand och förorsakat nationerna förluster, som icke kunna överskådas.» Ja, så säger första kammarens utskott, när det lägger fram frågan för kammaren, och det vore förvånansvärt, om icke andra kammaren i en så folklig fråga som denna skulle följa första kammarens beslut i ärendet.

Jag förstår mycket väl, att det kan vara skiljaktiga meningar. Man kan vara rädd för att man får en börda på landsbygden, som icke är tillräckligt berättigad, men jag tror icke, att man behöver befara, att utgifterna för en sådan sak som denna skola betunga samhällets olika kommuner på något mera kännbart sätt. Jag förutsätter sålunda, att andra kammaren i detta fall vill följa första kammaren. Jag torde också böra tillägga, att när denna fråga behandlades i första kammaren, var det icke mer än en talare, som hade något att säga emot densamma, och han hade slutligen intet yrkande, utan blott några betänkligheter att framföra. Så har frågan behandlats i första kammaren. Det var då märkvärdigt, om icke andra kammaren i denna fråga skulle fatta beslut i likartad riktning med vad första kammaren gjort.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få instämma i det yrkande, som av utskottets ordförande nyss har framförts.

Herr Edén: Även jag skall be att få förena mig i det yrkande, som utskottets ordförande har framställt och som överensstämmer med första kammarens beslut i frågan. Redan i och för sig måste det väl väcka mycket stor uppmärksamhet, om i en så humanitär och folklig fråga som denna det skulle inträffa något så egendomligt, som att andra kammaren skulle visa mindre förstående och mindre uppfattning för frågan, mindre intresse för, att skollovskolonierna understödjas från statens sida, än vad första kammaren gjort. Den föregående talaren har redan påpekat, att beslutet i första kammaren fattades så gott som utan meningskiljaktighet, utan votering, och, såvitt jag kan minnas, utan något egentligt avslagsyrkande. Men därtill kommer, att, även andra-kammarutskottets eget utlåtande, om man närmare ser efter, i allo talar för, att denna fråga verkligen är förtjänt att tagas under omvårdnad eller åtminstone förtjänar medverkan från statens sida. Hela gången av utskottets framställning ända till de sista raderna syftar ju tydligt till bifall, icke till avslag, och den vändning, som utskottet gör i dessa sista rader, kommer därför i rak strid med dess huvudsakliga utredning.

Ty de skäl för avslag, som till sist kastas fram, äro på intet sätt hållbara. Redan första kammarens utskott har tydligt reser-

verat sig mot de farhågor, som andra kammarens utskottsmajoritet dragit fram såsom skäl för avslag, nämligen, att genom ett ingripande från statens sida man skulle behöva frukta, att det hela överginge till en statens angelägenhet, så att den enskilda offervilligheten skulle slappas och kommunernas bidrag skulle på något sätt förminska. Detta är ju på intet sätt meningen. Meningen är endast, att staten skall på detta område, där en så betydande verksamhet har vuxit upp, ingripa reglerande, ordnande och uppmuntrande med de åtgärder, som staten bäst är i tillfälle att vidtaga, och ingalunda att staten skulle ikläda sig några betydande kostnader eller att staten skulle ställa det så, att icke alltför ofta de huvudsakliga bidragen skulle komma från enskild offervillighet och genom kommunernas egna anslag.

*Ang. skollovs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)*

Särskilt skulle jag emellertid vilja understryka, att det synes mig vara alldeles oriktigt, när utskottet säger, att detta är en fråga uteslutande för städerna. Det är naturligtvis en fråga för städernas befolkning så tillvida, att det är städernas barn, som man försöker få ut på landsbygden. Men detta, om det förverkligas, har sitt värde icke blott för de små barnen från städerna, som därigenom få ett handtag till sin hälsa och sin fysiska uppfostran, vilket knappast kan skattas nog högt; det har också, tror jag, mycket stort värde för att över huvud taget sammanföra städernas och landsbygdens befolkning. Här komma många tusen barn genom denna verksamhet ut på landsbygden från städerna, barn, som kanske annars aldrig skulle hava fått tillfälle att se landsbygdens förhållanden, men som under en sådan sommarvistelse få möjlighet att sätta sig in i livet på landsbygden, lära sig att respektera och värdera arbetet på landsbygden, lära sig att förstå och uppskatta de sysslor, som man har i arbetet ute på landet. Det kan hända, och det har också på vissa håll hänt, att genom dessa skollovskolonier tages åtminstone ett litet steg till att öppna en väg för den unga stadsbefolkningen att hitta ut till arbetet på landsbygden. Skollovskolonierna giva i någon mån en förberedande möjlighet för dessa ungdomar att, när de vuxit upp, söka sig ut igen — till en verksamhet och ett arbete på landsbygden. Det är en social utväxling mellan städer och landsbygd, som också befrämjas genom dessa skollovskolonier, en utväxling, som endast kan vara till fördel för landsbygden själv, om man nu vill se saken ur den synpunkten.

Det har för övrigt, som sagt i båda utskottens utlåtanden och utredningar framhållits så starka skäl för att staten icke bör stå likgiltig, utan träda in reglerande och uppmuntrande, att jag icke behöver ytterligare utveckla dem. Jag ber, herr talman, att få förena mig i yrkandet om bifall till första kammarens beslut i frågan.

Herr Welin: Herr talman! Då jag tillhör det utskott, som behandlat denna fråga, men icke var närvarande vid beslutets fattande, skall jag be att få ange min ställning till frågan.

Ang. skollovs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)

Hade jag varit närvarande vid beslutets fattande, så hade jag kommit att befinna mig bland reservanterna. Jag kommer således här att uttala mig för ett bifall till motionen, och då nu talare från två andra partier ha uppträtt till förmån för densamma, vill jag såsom representant för ett tredje parti också göra det och därmed markera, att detta icke är någon partifråga utan en rent humanitär fråga, en fråga, som rör vårt folks hälsa och vår ungdoms, våra barns fostran. Jag anser denna sak verkligen vara en statsangelägenhet, något som bör intressera icke blott kommunerna utan även staten, försåvitt nämligen den allmänna folkhälsan är ett statsintresse, och det ju framför allt är för folkhälsans skull, som man anordnar dessa skollovskolonier.

Nu har man fruktat, att det skulle bli så dyrt för staten och särskilt, att det skulle ådraga skattdragarna i allmänhet, således även skattdragarna på landet, stora kostnader att bidra till dessa utgifter för städernas barn. Jag vill då säga, att av de allmänna skatterna, som ingå till staten, är det ett ofantligt stort bolopp, som just kommer från städerna och industrisamhällena. Jag tror sålunda, att det kan vara skäl i att även använda allmänna medel ur den synpunkten sett, att de medel, som användas, till stor del tagas ifrån städerna och icke minst från en sådan stad som Stockholm. Är man för övrigt rädd för, att det skall bli stora utgifter, kan man använda den utväg, som av utskottets ordförande antytts, nämligen att staten beviljar fria resor. Redan detta skulle vara en god hjälp, och särskilt tror jag, att om man använder metoden med fria resor, skulle man kunna avtrubba det skäl, som man framdrager mot ett statsunderstöd, nämligen att de värddar, som taga emot barnen, skulle bli mindre intresserade och taga mera betalt, ifall de visste, att staten delvis ersätter utgifterna. Men är det så att staten endast lämnar fria resor, bortfaller det skälet.

Vi leva nu under mycket tryckta ekonomiska förhållanden, särskilt i den meningen att åtskilligt, som behöves för folkets näring, tryter, och jag tycker, att intrycket av de svårigheter, som vi nu leva uti, bör mana oss att göra vad vi kunna för att göra livet så dragligt som möjligt för alla de stackare, som ha kännning av den hårda tiden. Visserligen kommer ett beslut i motionens syfte att medföra gagn varken i år eller kanske knappast nästa år, men säkert är det, att de förhållanden, varunder vi nu leva, komma mer eller mindre att ha sina verkningar långt framåt, och vi kunna kanske därför med hänsyn härtill tänka på, att det kan vara skäl i att hjälpa de barn, som det här är fråga om. Jag är också viss om, att utskottsmajoriteten gärna är med om, att kammarerna bifaller motionen. Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till densamma.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Jag har litet svårt att fatta, huru denna föreslagna, förutsättningslösa utredning skall ske. Det förefaller mig, som om det skulle bli synnerligen svårt att

kunna åstadkomma en sådan utredning, som skall kunna tillämpas under alla förhållanden och i synnerhet för alla städernas vidkommande här i landet. Det förefaller mig fullkomligt, som om detta bör vara uteslutande en städernas angelägenhet. Jag hör icke till dem, som på något sätt vilja riva upp strid mellan land och stad. Jag inser alltför väl det samband och beroende, i vilket vi stå till varandra, men i den föreliggande frågan förefaller det mig synnerligen egendomligt, att staten skall göra en utredning, huru städerna skola kunna placera sina barn i kolonier om sommaren ute på landet. Det är, såsom jag förut nämnde, naturligtvis även så vitt skilda åsikter i den frågan, huru en sådan kolonisering skall tillgå, och det blir naturligtvis ofantligt olika i olika trakter. Jag antager, att det i Norrland t. ex. och i Skåne samt i mellersta Sverige — ja, var som helst — skall uppstå olikheter. Och huru en utredning skall kunna komma fram med något definitivt förslag, som skulle kunna göra sig gällande över hela landet i detta avseende, är för mig absolut ofatligt.

Jag anser, att det föreligger — såsom jag nyss sade — ett stadsintresse, som bör uppmuntras, men som bör uppmuntras huvudsakligen från städernas sida. Att staten skall göra några längre och vidlyftigare utredningar om den saken, förefaller mig nästan olämpligt. Det har som bekant redan praktiserats att sådana barnkolonier varit ute i landet, och jag tar för alldeles givet, att det skett med det allra bästa resultat för det unga släkte, som skall växa upp i städerna. Men det må väl icke förvåna någon, om vi ute på landet, på förhand skulle opponera oss emot att de utgifter, som skulle uppkomma, skulle drabba landet. Så har jag tänkt mig motionärens mening vara, men jag har hört upplysas från flera håll, att så icke vore förhållandet. Da vi icke ha någon nytta av en sådan utredning, så tror jag icke, att det kunde leda till något definitivt resultat, som skulle kunna bli till välsignelse för denna sak. Men denna utredning kommer också antagligen att taga alldeles ofantligt lång tid framåt, och det blir ett synnerligen styvt arbete för dem, som skola utreda detta, ty de måste undersöka förhållandena över allt på olika platser. Och när denna utredning efter den tågordning, i vilken vi veta, att utredningarna gå här i landet, kommer till något resultat, blir man kanske tvungen att tillgripa helt andra åtgärder från städernas sida för att klara ut den saken.

Jag skall här icke erinra om det beslut, som förut fattats här, vilket var föremål för olika meningar, ty det är fullkomligt onödigt. Jag är icke av den åsikten, att man på något sätt bör framkalla något missförstånd hos den ena samhällsklassen mot den andra; men i detta avseende måste jag verkligen, då under alla förhållanden en ganska dyrbar utredning naturligtvis kommer att drabba landet, för min del protestera mot det föreliggande förslaget; och jag ber på grund av detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Thore*.

Ang. skollovs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)

Ang. skollövs-
koloniverk-
samheten.
(Forts.)

Herr Helger: Herr talman! Beträffande svårigheterna att åstadkomma denna utredning hyser jag icke några farhågor. Det är icke så stora svårigheter, som den ärade talaren tycks tro. Det råder i det hänseendet icke så stor olikhet mellan olika landsändar efter vad erfarenheten hittills visat. Arbetet på detta område försiggår egentligen endast på två sätt: dels genom s. k. kolonier d. v. s. man skickar ut flera barn under ledning av en lärare och någon, som sköter om barnen — det är den ena formen — och dels den andra formen med s. k. feriebarn, d. v. s. enskilda barn sändas ut och få vistas i familjer på landsbygden.

Nagon dyrbarare utredning kan det icke heller bli fråga om, ty saken kan mycket väl ordnas genom folkskolöverstyrelsen, som förresten efter vad jag hört är synnerligen intresserad för denna sak. Jag tror icke, att man behöver befara någon kostsam och svar utredning alls, utan den kommer att bli mycket enkel och kommer icke att draga några större kostnader.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman! Då jag anser, att denna fråga praktiskt taget uteslutande gäller ett intresse, som är städernas och industrisambällets, kan jag icke finna annat än, att utgifterna böra bestridas av kommunens medel och icke med statsmedel. Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan, dels och att kammaren måtte biträda första kammarens med den inom andra kammaren väckta motionen överensstämmande beslut; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, biträder första kammarens med den inom andra kammaren väckta motionen överensstämmande beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 77 ja mot 37 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, beslutat biträda det av första kammaren i ärendet fattade, med den inom andra kammaren i frågan väckta motionen överensstämmande beslut.

§ 14.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av barn-bespisning vid rikets folkskolor föredrogs härpå; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Vid föredragning här efter av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa förändringar rörande personalre- *Ang. personal- rekryteringen inom statsförvaltningen.* kryteringen och organisationen inom statsförvaltningen begärdes ordet av motionären

Herr Hallendorff, som anförde: Herr talman, mina herrar! Som herrarna hörde, har första tillfälliga utskottet avstyrkt den av mig väckta motionen. Jag ber först och främst att få uttala min ganska livliga sympati för själva principen därvidlag, ty jag är i allmänhet av den meningen, att det är ganska viktigt om de tillfälliga utskotten i rätt stor utsträckning avstyrka motioner. Jag säger i allmänhet, ty i det fall, som var före alldeles nyss t. ex., hade jag i den votering, som då ägde rum, nöjet att bidra till att reservanternas mening, som förordade den väckta motionen godkändes. Men i allmänhet, som sagt, anser jag det vara ganska förståndigt, att de tillfälliga utskotten avstyrka motioner. Samtidigt som jag uttalar detta, som i viss mån går mitt eget yrkande emot, ber jag få betona, att jag naturligtvis icke kommer att nu framställa något yrkande. Men jag kan inte alldeles underlåta att säga några ord rörande det förslag, som jag i min motion framställt.

Jag får bekänna, att när jag nu efter tre månader återsåg min motion i den behandlingsform den fått av utskottet, var det ett något så att säga blandat återseende, ty jag kände i det utlåtande, som utskottet avgivit verkligen inte mycket igen av vad jag själv yrkat. Utskottet klagar över, att jag inte har uttryckt mig tillräckligt klart och tydligt, så att det kanske svävat något i tvivelsmål om vad jag syftat på, och jag får vitsorda, att vad utskottet framställt såsom mina yrkanden visar åtminstone, att det inte riktigt uppfattat vad jag åsyftat.

För det första har jag absolut inte ett ögonblick åsyftat att tala om de olika ämbetsverkens behov av tekniska biträden. Det är en sak, som jag tror av motionen rätt klart framgår att den icke alls är på tapeten.

För det andra har jag ännu mycket mindre velat förorda till skapandet av någon som helst speciell högre examensform för utbildande av chefer och högre funktionärer inom ämbetsverken. Det förefaller mig vara rätt underligt, att jag skall vara tvungen att visa den misstanken ifrån mig, då jag tror, att det är få i vårt

Ang. personal-
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.
(Forts.)

land, som sätta så litet förtroende till examina som jag, och vart år har jag, hundrade gånger så visst som en, för intresserad ungdom betonat, att som ni skola försöka komma fram i livet, hänger det inte så mycket på examina, utan på vad ni duga till. Därför förefaller ifrågavarande påpekande utskottet rätt underligt.

På en enda punkt har utskottet träffat vad jag velat säga. Det är, när utskottet i sitt utlåtande på sid. 3 litet grand anför vad löneregleringskommittén år 1903 yttrat rörande personalförhållandena inom de centrala ämbetsverken. Emellertid måste jag bekänna, att det förefaller mig vara en något underlig auktoritet som i det fallet åberopas. Icke så, att jag vill på något sätt försvaga löneregleringskommitténs anseende på de områden, som verkligen äro dess; men dels är det väl något underligt att utan vidare år 1917 åberopa vad som yttrades år 1903 — det är dock 14 år däremellan, och mycket kan under den tiden ha inträffat — och dels är det så, att man har här emot ett principiellt yrkande citerat som auktoritet en kommitté, vilken utan direkt motivering endast har stått på en principiellt motsatt ståndpunkt. Det är ju ungefär, som om det vore fråga om, låt oss säga, en motion om kvinnans politiska rösträtt eller något dylikt och det inträffade, att någon anförde såsom skäl, att alldenstund högerhalvan i konstitutionsutskottet vid något tidigare tillfälle avstyrkt motionen, är det alldeles självklart, att denna icke har något vidare värde. Det kan visserligen vara av rätt stort subjektivt intresse att veta, att de hade den ståndpunkten, men något bevis emot det yrkande, som gjorts, är det naturligtvis inte, och därför kan jag inte tillmätta ifrågavarande s. k. bevisning, i parentes sagt den enda som utskottet anført, något som helst värde. Ja, detta om vad utskottet i sak har skrivit. Jag skall inskränka mina anmärkningar mot utskottet till att påpeka de här sakerna.

Men jag skall tillåta mig att yttra några ord härutöver rörande vad motionen verkligen har åsyftat. Jag har ett visst behov av att göra det, därför att det har inträffat att jag, särskilt från en del ämbetsmannahåll, fått höra, att med den motion jag framställt skulle jag velat komma ämbetsmännen på något sätt till livs. Det är så långt därifrån, att jag tvärtom med hela den framställning, som jag gjort, framför allt har åsyftat att befordra möjligheten av ett mot tidens krav bättre svarande ordnande av vår förvaltning och därmed också, jag skulle vilja säga, en genomgående höjning av vår förvaltning i flera avseenden. Likväl kan jag förstå, att här är, som det heter, ett hett järn att röra vid, ty det kan nog hända, att åtskilliga ämbetsmän tyckt, att det förslag jag bragt å bane skulle på något sätt försvaga vissa befodringsutsikter. Om dylika farhågor hysts, varom jag inte kan yttra mig, är det ju ett mycket lovligt privat intresse att opponera sig. Men jag kan inte se, att det är något statsintresse att utslutande taga hänsyn till den sortens mera enskilda synpunkter. Jag tillåter mig även nämna, att vid den diskussion jag haft med intresserade personer om detta, har jag tämligen genomgående er-

farit, att personer i chefsställning mycket väl förstått de synpunkter jag framfört och ha icke så litet betonat de svårigheter man för närvarande här har, under det att personer i underordnad ställning i allmänhet varit rädda för varje förändring just med hänsyn till att de kanske ansågo, att befördringsut-ikterna icke obetingat skulle kunna hallas lika öppna som i flera hänseenden hittills.

Ang. personal
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.
(Forts.)

Saken är ju den, att vi ha hittills här i landet bestått oss den lyxen att för nästan varje liten befattning som helst, icke inom hela statsförvaltningen men inom de centrala ämbetsverken, har krävts en juridisk examen eller någon annan akademisk examen eller något motsvarande lärdomsprov, en lyx vartill, såvitt jag vet, man saknar motsvarighet i de allra flesta utländska förvaltningar. Det kan naturligtvis vara ganska sympatiskt, utan all fråga, om därmed verkligen följer, att förvaltningen alligenom blir så mycket bättre och så mycket mer effektiv. Men det förefaller mig icke vara sympatiskt, ifall det leder till att å ena sidan verkligen överkvalificerad arbetskraft användes på ett icke tillfredsställande sätt, och om å andra sidan för förvaltningen en del menliga följder inträffa. Jag talade för inte så länge sedan vid en rätt framskjuten ämbetsman om det här och då sade han: »detta är nog alldeles riktigt; jag kommer ihåg, att när jag först skrevs in i det och det verket, så blev jag satt till att skriva adresser på korsband, och det föreföll mig rätt tokigt ur två synpunkter: dels har jag en handstil, som ingen människa gärna kan läsa, så att de kunde knappt välja någon olämpligare än mig, dels tyckte jag, att jag hade inte legat tio år i Uppsala för att bli satt till ett arbete, som vilken vaktmästare som helst skulle kunna sköta.»

Näväl, man kan säga, att detta visar en olämplig användning av vederbörande person, men fråga är, om inte en liknande användning rätt ofta förekommer, och jag tror, att man måste medge att detta är en ganska betänklig lyx. Därtill kommer, att de tjänste- och ämbetsmän, som på detta sätt tagas in och användas, komma att gå i en mycket lång kö och vänta undan för undan på att få marschera framåt och uppåt höjderna, och därunder få de nu till en början allt möjligt, bra nog mekaniskt detaljarbete, vilket lätt för med sig, att hela arbetsverksamheten på detta område kommer att uppdelas bra mycket i ett rent detaljarbete. Detta medför — och det tror jag, att man skall ha rätt svårt att bestrida — mycket lätt, att när de unga tjänstemännen sedermera någon gång i tidens fullbordan, kanske med tillbakahallandet av mera kompetenta personer, som blivit trötta av att stå i kön och vänta, befordras till litet mera framskjutna platser, så betraktas arbetsuppgifterna på samma närsynta detaljsätt, varpå dessa av dem betraktades från början, vilket givetvis icke på något sätt kan vara till förvaltningens fromma.

Vad har nu detta för betydelse? Jo, utom vad jag redan förut har sagt, att så skillnaden mellan stort och smått rätt mycket ut-

Ang. personal-
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.
(Forts.)

plånas, medför det även, att i allmänhet en hel del duktigt folk drar sig för att gå och vänta i den långa kön, och därigenom går staten rätt snart förlustig deras arbetskraft. Detta beror nog åtskilligt just därpå, att själva det mekaniska arbetet blir för de duktigare i längden odrägligt. Men det beror också naturligtvis därpå, att de kunna få andra mera lockande och bättre betalda arbetstillfällen utanför statens tjänst. Nu är det alldeles självklart, att staten icke kan med sina löner konkurrera med vad den enskilda verksamheten kan ge, men staten borde åtminstone kunna anordna sitt arbete så, att icke själva den långsamma frammarschen och det rent mekaniska sysslandet i många fall med detaljer, för vilka man borde använda enklare och mindre utbildad arbetskraft, förtoge lusten hos duktigt folk att stå kvar i statens tjänst.

Vad jag här i allmänhet velat åsyfta är, att vi med hänsyn till framtidens säkerligen i hög grad växande krav på den svenska statsförvaltningen skola försöka att i god tid få en sund arbetsfördelning, vilken, såsom det står i motionen, sid. 14, »giver det mekaniska detaljarbetet vad det behöver, nämligen fackarbetare, tränade i noggrannhet och påpasslighet, och ärendenas ledning, vad den ovillkorligen kräver av vaken och intelligent sakkunskap». Detta är, kan jag säga, ungefär summan av de yrkanden, jag här velat framställa. Jag har på ett annat ställe i motionen betonat, att »det måste i högsta grad ligga i statens intresse att åt sin tjänst trygga en verklig högkvalificerad stam, lämpad för de högre och mera inflytelserika ämbetsbefattningarna». Därmed har jag icke på något sätt velat underskatta de lagre ämbetsbefattningarna, men jag har ansett, att det vore ett slöseri att för dessa sätta i fråga en utbildning, som är högre och mera fordrande samt kostar mera, än vad som för denna tjänstgöring lämpligen bör krävas.

Det synes mig vara i högsta grad nödvändigt redan med hänsyn till de nuvarande uppgifterna, att dylika önskemål beaktas. Även om vi icke för vår egen del anse oss ha någon egentlig ledning därav, har det dock alltid sitt intresse att observera, att så gott som överallt i världen genomförts en dylik utskiftning av arbetsuppgifterna med ganska skarp skillnad mellan först de tekniska biträdena och vaktmästarna; vidare sådana, som utgöra vad man kallar mellanämbetsmännen eller ämbetsmännen på mellanstadiet, vilka ha en enklare utbildning och jämförelsevis låga löner, men löner i förhållande till deras utbildning fullt motsvarande de behov och de pretentioner, som där kunna ställas; samt slutligen en högre ställd ämbetsmannaklass, som egentligen är den, ur vilken cheferna och ledarna komma att utväljas. Här vill jag anmärka, att just för utbildning av chefer examen i och för sig alldeles icke bör tillmätas någon särskild betydelse. Vore det fallet, skulle jag naturligtvis tycka, att det närvarande tillståndet är utmärkt, då man kommer in på ämbetsmannabanan genom examen, och då man väl delvis låter examensbetygen vara de avgörande för dem, som skola komma fram. Men genom att mäta examensbetyg

får man alls ingen upplysning om vad folk duger till, det har nog var och en, som något tänkt över detta övertygat sig om. Vad jag här framför allt vill är, att man inom den högre gruppen av ämbetsmän skulle kunna lättare och säkrare få fram dem, som passade för att taga ledningen inom speciella områden av den högre tjänstgöringen.

Ang. personal-
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.
(Forts.)

Det synes mig också vara värt att observera, att med den organisation, som vi nu ha, är det, när uppgifterna undan för undan ökas, ingen annan utväg än att sätta till några nya detaljarbetare inom ämbetsverken, och kunna dessa ändå icke tillfyllest hjälpa till att uppklara arbetsbördan, ja, då får man skapa helt och hållet nya ämbetsverk. På detta sätt växer det upp en hel massa olika nya ämbetsverk sida vid sida med varandra, därvid den risken uppstår, att det organisatoriska sammanhanget inom förvaltningen i ganska hög grad brytes sönder, varför det blir mycket svårt att överblicka, sammanhålla och leda vad som verkligen hör tillsammans. Även därvidlag är det en avsevärd svaghet i vårt nuvarande system ty en verkligt effektiv förvaltning bör vara så pass smidigt byggd, att den efter uppdykande nya uppgifter har relativt lätt att organisatiskt utvidgas genom en ny led, som övertar vad som undan för undan tillkommer. Hos oss är det faktiskt så, att så snart som några nya uppgifter på allvar tråda fram, blir det för det första nödvändigt att tillsätta stora kommittéer utanför själva förvaltningen, vilka få taga hand om långa utredningar, som egentligen borde kunna göras inom förvaltningen, och sedermera inrättar man nya ämbetsverk o. d.

Med hänsyn härtill tror jag att det åtminstone är skäl i att taga i övervägande de synpunkter i avseende å förvaltningsorganisationen, som på annat håll ha gjort sig gällande. För egen del har jag visst icke velat framställa de tankar, som av mig uttalats, såsom ofelbara, men jag tror, att de äro av den beskaffenhet, att de icke utan vidare kunna avvisas, och det är därför, som jag önskat att åtminstone i motionsväg för en gångs skull bringa dem på tal. I allmänhet är det ju så, att om det ligger någon styrka i ett yrkande, kommer det förr eller senare genom händelsernas egen tyngd att i alla fall bliva mera betonat, och från den synpunkten har jag nu för ögonblicket icke något att erinra emot, att man här ställer sig avvisande beträffande dessa önskemål. Jag tror nämligen, att de idéer, som här äro framlagda, ha en viss inre styrka och därför också kunna ha utsikt att förr eller senare verkligen bliva tillgodosedda. Jag tror, att vi alla, som anse, att det är den svenska statens skyldighet att i denna tid, när så många enskilda intressen slitas om inflytandet, se till, att icke vare sig det ena eller andra enskilda intresset får bli det härskande, utan att man framför allt tillgodoser det allmännas intresse och det allmännas väl, att vi — säger jag — böra känna betydelsen av, att statens förvaltningsapparat också blir så moderniserad, att den kan utan alltför svåra gnis-lingar fungera under de nutida och framtida uppgifterna. Med hänsyn därtill tror jag, att det skulle vara ganska

Ang. personal-
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.

nyttigt, om även de här framförda synpunkterna bleve litet allvarigare beaktade, än vad andra kammarens första tillfälliga utskott har ansett dem vara värda.

(Forts.)

Härpå yttrade

Herr Helger: Herr talman! Då den ärade motionären icke gjorde något yrkande, hade det ju icke varit nödvändigt, att något från utskottets sida yttrats i frågan; men herr Hallendorffs anförande ger mig emellertid anledning till ett par anmärkningar.

Motionären ironiserade över, att de tillfälliga utskotten så ofta tillstyrka motioner, och ansåg det tillfredsställande, att vi för en gångs skull avstyrkt en motion. Men han var ändå icke nöjd med att utskottet hade avstyrkt hans motion. Jag uppfattade detta så, att herr Hallendorff menade, att de tillfälliga utskotten borde ha för sed att avstyrka alla motioner utom de, som komma från herr Hallendorff. Så vill emellertid icke det utskott göra, som jag tillhör, utan det har sökt att så sakligt det kan pröva varje motion, och det utgår från den förutsättningen, att när någon väcker en motion här i kammaren, är det icke blott därför, att han tycker det är roligt, utan därför att han har känslan av, att ett behov föreligger, som han vill tillgodose; och därför söker utskottet, om det är möjligt finna en utväg att bifalla motionen, om den befinnes sakligt grundad.

Sedan sökte herr Hallendorff göra troligt, att vi hade yttrat oss mot en hel del, som han icke yrkat på. Särskilt nämnde han då först, att han icke sagt något om dessa s. k. skrivbiträden inom ämbetsverken. Nej, det har han visserligen icke gjort, men såvitt jag fattat hans motion rätt, har hans mening varit den, att man skulle vidtaga åtgärder, så att man icke använde överkvalificerad arbetskraft inom ämbetsverken; och i det avseendet har utskottet varit enigt med motionären. Utskottet har ansett, att en hel del av de mekaniska arbetsuppgifter, som lära finnas inom ämbetsverken kunna skötas av skrivbiträden, och i det hänseendet har utskottet åberopat löner regleringskommittén ävensom den ståndpunkt, som andra kammaren förut intagit i dylika frågor, och jag ansåg, att detta hängde så nära samman med motionen, att utskottet mycket väl kunde yttra sig om den saken.

Vidare förnekade herr Hallendorff, att han har önskat någon högre examen för de ämbetsmän, som skulle intaga chefsställningar inom ämbetsverken. I sin motion, sid. 14, yttrar emellertid herr Hallendorff om fordringarna ifråga om de högre ämbetsmännen följande: »De högre, relativt fåtaliga, måste vara väl avlönade samt rekryterade genom strängt urval med ganska höga fordringar på förutgående teoretisk och eventuellt praktisk utbildning.» Här sätter han således såsom första merit teoretisk utbildning. Utskottet har icke kunnat föreställa sig annat än att, såsom hittills överallt sker, de teoretiska kunskaperna, insikterna, skulle prövas genom någon examen. Jag vet icke, hur man eljest skulle kunna

ådagalägga ett visst mått av teoretiska kunskaper. Det är att märka, att de praktiska kunskaperna här sättas i andra rummet, i det att motionären ju säger, att dessa endast *eventuellt* böra ifrågakomma. Han tänker sig således icke, att det nödvändigt måste fordras någon praktisk utbildning för att intaga de högre chefsposterna, men detta skulle däremot vara alldeles oeftergivligt ifråga om de lägre posterna, såsom han själv säger.

Ang. personal-
r kryteringen
inom stats-
förvaltningen.
(Forts)

Ut-kottet har icke i motionen funnit tillräckliga anknytningspunkter för någon reformering av ämbetsverken och i alla händelser har det icke ansett den riktning vara att förorda, som motionären här föreslagit, nämligen att tjänstemannabefattningarna inom ämbetsverken skulle uppdelas i två klasser. Han tänker sig då först och främst en klass, till vilken högre kompetens skulle fordras och där posterna endast skulle kunna nås av några få utvalda. Utskottet har emellertid ansett det vara mera fördelaktigt, att man ordnade saken så, att befordringsmöjligheter vore öppna även för de lägre tjänstemännen till att nå de allra högsta befattningarna, och dessa skulle de kunna nå, utan att det fordrades någon särskild högre examen, utan endast på grund av den praktiska duglighet och organisationsförmåga, som de kunde besitta och under sin praktiska tjänsteutövning ådagalägga.

Jag skall nu mycket villigt medgiva, att det utskott, till vilket denna fråga remitterats, icke haft tillräckliga förutsättningar för att bedöma en fråga angående organisationen av våra ämbetsverk. Det var icke heller utskottets önskan att mottaga det ärende, som här föreligger, utan det hade helst sett, att det gått till statsutskottet för att där behandlas i samband med statsregleringen. Då så emellertid icke skett, har utskottet i alla fall sökt bedöma frågan så gott det kunnat med de upplysningar, som utskottet inhämtat, och har då icke kunnat komma till något annat resultat, än att den rekrytering av ämbetsverken, som motionären föreslår, icke är enligt utskottets uppfattning efiersträfvansvärd.

Jag begär på grund härav att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallendorff: Jag vet icke, herr talman, hur jag skall uttrycka mig för att klargöra för den ärade ordföranden i andra kammarens tillfälliga utskott nr 1, att jag icke alls begärt, att utskottet skulle vara särskilt nådigt mot min motion; jag har icke alls varit ivrig därför, och jag har icke heller beklagat mig över utskottets avstyrkande hemställan. Men däremot har jag ansett mig ha rättighet att göra några anmärkningar mot den sakliga kritik, som utskottet här kommit med. Det låg icke alls någon ironi i vad jag yttrade i början av mitt anförande om det sympatiska uti, att de tillfälliga utskotten avstyrka motioner; det var tvärtom mitt fullkomliga allvar, och jag har icke, som sagt, beklagat mig över att det nu skett mot mig.

Till detta skulle jag ytterligare vilja tillägga den erinran, förutom vad jag förut sagt om tekniska biträden etc. — i den

Ang. personal-
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.

(Forts.)

delen har jag ingenting att tillägga mera — att ifråga om den högre examen är det ju så, att enligt den grundsats, som jag för min del framhåvt och enligt utländska exempel skulle icke sasom nu krävas någon speciell akademisk examen för inträde på ämbetsmannabanan, utan man skulle där komma in relativt lätt. Men då är det rätt naturligt, att man i stället kräver en akademisk examen, när det är fråga om de ansvariga högre posterna. Vad jag salunda tänkt mig har rätt och slätt varit det, att under det man nu kräver av varenda en, som får en e. o. syssla i ett ämbetsverk — åtminstone var det så för icke så länge sedan — att han skall ha tagit akademisk examen, så skulle detta framdeles icke krävas av annat än ett mindretal. Men att jag vill bibehålla en examen förefaller mig vara mycket naturligt, och jag hemställer, om icke i själva verket den standpunkt jag nu utvecklat är mycket mera tillmötesgående mot det allmänna behovet, än den, som utskottets ärade ordförande här intager.

Jag tror jag kan inskränka mig till detta.

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag undrar, om icke herr Hallendorff borde kunna lätt nog inse, att han på sin reformstråt tar endast så att säga ett halvt steg. Herr Hallendorff vill, att man på varje särskilt stadium icke skall använda överkvalificerad arbetskraft, utan man skall på varje särskilt stadium använda den arbetskraft, man på det stadiet verkligen behöver. Jag vill i förbigående säga, att detta tal om överkvalificerad arbetskraft täcker icke det verkliga förhållandet. Ty på grund av bristen på fackskolor är det verkligen så, att den s. k. överkvalificerade arbetskraften vanligen jämnväl är underkvalificerad samtidigt som den skenbart är överkvalificerad i en hel del saker. Om man nu går med på att herr Hallendorffs resonemang är riktigt, att man icke skall använda överkvalificerad arbetskraft, borde herr Hallendorff kunna gå med på, att detta resonemang icke låter förena sig med herr Hallendorffs senare resonemang, att man på de högre posterna icke skall använda annat än till överbärande del åtminstone folk med någon sorts högre examen. Ty om man icke åstadkommer någon slags brygga härvidlag, så blir resultatet av herr Hallendorffs reform det, att man åstadkommer ett proletariats, vilket aldrig kommer någon vart, och därovanför en liten klick av ämbetsmannaaristokrati, som aldrig behöver gå igenom några hundår. Det är detta, som är det betänkliga i herr Hallendorffs reform.

Det demokratiska skulle däremot ligga däri, att alla skulle få gå igenom hundåren, men att ingen skulle vara utestängd från chanserna att komma till de högre posterna.

Skall man då förverkliga det, som är riktigt i herr Hallendorffs resonemang, nämligen icke använda överkvalificerad arbetskraft på de lägre platserna, men i stället använda studerat folk på de översta platserna, då kommer man till min gamla käpphast, nämligen ett väl ordnat stipendieväsende, som gör det möjligt även för en gammal gift karl att kunna taga sig ledigt från sitt

arbete, varav han hittills haft sin försörjning, och ägna sig åt studier för att komma vidare. Detta skulle kunna ordnas på det sättet, att det visserligen sker på arbetsgivarens bekostnad, men genom stipendier, så att kostnaden kan återbetalas, när utbildningen vunnits. Då först får man en liten smula ordning och reda i det hela. Men att detta icke gått upp för herr Hallendorff, beror därpå, att vi över huvud taget i detta arma land icke ha något begrepp om fackskolornas princip.

Ang. personal-
rekryteringen
inom stats-
förvaltningen.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallendorff: Jag vill blott säga, att jag icke funnit det nödvändigt att i mitt förslag gå alltför mycket i detalj i fråga om alla de möjligheter, som här erbjuda sig. Jag vill tillika deklarerera för min personliga del, att de särskilda önskemål, som herr Tengdahl här framställde, ha i mig en mycket bestämd vän, och jag kan yttermera säga, att inom den institution, där jag har äran att särskilt arbeta, har jag gjort ganska stora ansträngningar, för att det skulle bliva möjligt att erbjuda just dylika studie- och utbildningsmöjligheter, som herr Tengdahl här särskilt ansåg önskvärda. Detta är således icke något för mig främmande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Slutligen föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, med anledning av första kammarens beslut rörande dels inom nämnda kammare väckt motion angående förbud för värnpliktiga ävensom manskap vid armén och marinen att inköpa brännvin, dels ock andra kammarens beslut rörande en likalydande motion; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren behagade besluta, att å föredragningslistan för nästa plenum bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner, samt att övriga ärenden uppföras i den ordning, vari de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 18.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av återburet stipendium för utbildande av präst, förtrogen med finska präket;

nr 84 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 24 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för anställande av skriv- och ritbiträden hos bergmästarna;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål; och

nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelseriika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse;

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för de i 12, 14 och 15 §§ av förordningen angående försäljning av brännvin avsedda bolag från skyldigheten att erlägga kommunalutskylder; och

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående användande av riksbankens vinst för år 1916;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt förre stationskarlen vid statens järnvägar C. O. Grann jämte en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt maskinisten vid mynt- och justeringsverket P. O. Åkerblom;

nr 31, i anledning av väckt motion angående årligt understöd åt poststationsförestånderskan Hilma Henrika Löfroth;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ i lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium; och

nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om visst bidrag till utgivande av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström från äldsta tid till våra dagar»; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande läroverksstadga i avseende å förfarandet vid ledigförklarandet av lektorstjänster.

§ 19.

Avgåvos två nya motioner, nämligen av

herr *Hallendorff m. fl.*, nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, angående reglering av löneförhållanden m. m. vid statsdepartementen; och

herr *Hage*, nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående upplåtande till aktiebolaget Porjus' smältverk av rätt att inom utmålet Valerius å Luossavaara malmfält bryta viss mängd malm.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Berg	under 5 dagar fr. o. m. den 2 maj,
» <i>Lundberg</i>	» 2 » » » 1 »
» <i>Lithander</i>	» 3 » » » 29 april,
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 4 » » » 2 maj,
» <i>Ohlsson</i> i Säljeröd	» 10 » » » 2 »
» <i>Sköld</i>	» 10 » » » 2 »
» <i>Holmdahl</i>	» 5 » » » 29 april,
» <i>Rune</i>	» 3 » » » 30 »
» <i>Johansson</i> i Trollhättan	» 4 » » » 1 maj,
» <i>Jönsson</i> i Slätåker	» den 30 april,
» <i>Holmström</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 30 april,
» <i>Jersperson</i>	» den 30 april,
» <i>Ingvarson</i>	» 5 dagar fr. o. m. den 1 maj,
» <i>Bärg</i> i Katrineholm	» den 1 maj,

herr <i>Lindqvist</i> i Kosta	under 3 dagar fr. o. m. den 1 maj,
» <i>Svensson</i> i Betingetorp	» 6 » » » 30 april,
» <i>Kropp</i>	» den 1 maj,
» <i>Vennerström</i>	» 7 dagar fr. o. m. den 29 april,
» <i>Söderberg</i>	» 5 » » » 30 »
» <i>Hansson</i> i Gårda	» 6 » » » 30 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 8 » » » 30 »
» <i>Thorsson</i>	» 2 » » » 30 »
» <i>Lovén</i>	» den 1 maj,
» <i>Edbom</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 1 maj,
» <i>Kant</i>	» 2 » » » 30 april,
» <i>Hedlund</i>	» 4 » » » 30 »
» <i>Hamilton</i>	» 2 » » » 30 »
» <i>Ericsson</i> i Åtvidaberg	» den 1 maj,
» <i>Tamm</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 29 april,
» <i>Strid</i>	» 4 » » » 1 maj,
» <i>von Hofsten</i>	» 4 » » » 30 april och
» <i>Anderson</i> i Råstock	» 2 » » » 1 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 30 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare C. J. Eriksson i Arboga, som lider av reumatisk feber, är oförmögen att tillsvidare deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm den 30 april 1917.

E. F. Hellberg,
leg. lak.

§ 2.

Herr statsrådet *Stenberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 299, angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén;

nr 295, angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid marinen tillhörande undervisningsanstalter samt navigationsskolorna;

nr 294, angående pension åt fortifikationsarbetaren Carl August Bäckman;

nr 296, angående utvidgning av flottans station i Stockholm m. m.;

nr 301, angående visst undantag från bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara;

nr 279, angående disposition av Skytteanska skolbostället Tärnafors nr 1;

nr 280, angående anslag till täckande av brist i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.; och

nr 292, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskolväsendet i Stockholm; samt

nr 298, angående nya lokaler för historiska museet vid universitetet i Lund.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 250, angående pension åt övereldaren vid nationalmuseum A. P. Andersson Spångberg;

till statsutskottet propositionen, nr 269, angående anslag till täckande av brist i åkerbrukskolonien Halls räkenskaper för år 1916;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 270, angående understöd åt småskolläraren Johan Severin Peterssens änka Thilda Petersson; och

nr 157, angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Norra Södermanlands järnvägsaktiebolag;

till statsutskottet propositionen, nr 193, angående uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 291, angående livräntor till avlidne bergsprängaren Johan Emil Handéns änka och dotter;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 285, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 286, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och

nr 262, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

till statsutskottet propositionen, nr 293, om beredande av ökat sovplatsutrymme vid statens uppfostringsanstalt å Bona;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 282, angående anvisande av medel till åtgärder i prisreglerande syfte;

nr 283, angående anvisande av medel för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor; och

nr 284, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 287, angående pensioner åt kördrängen A. Jönsson och trädgårdsarbetaren G. V. Hartman;

nr 288, angående pension åt stallbetjänten vid Flyinge hingstdepå H. Månsson Lundberg;

nr 289, angående pension åt extra kronojägaren Sven Sjöström; och

nr 290, angående pension åt t. f. domänintendenten M. F. Rodhes änka Alfilda Beata Rodhe, född von Mentzer.

§ 4.

Vidare föredrogos de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 428, av herr *Lundgren* i Vendsberg *m. fl.*;

till bankoutskottet motionen nr 429, av herr *Bärg* i Katrineholm;

till statsutskottet motionen nr 430, av herr *Helger*;

till andra särskilda utskottet motionerna:

nr 431, av herr *Öberg m. fl.*;

nr 432, av herr *Lingström*; och

nr 433, av herrar *Schotte* och *Helger*;

till lagutskottet motionen nr 434, av herr *Hage m. fl.*;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 435—437, av herr *Månsson m. fl.*;

till första särskilda utskottet motionen nr 438, av herr *Widlund*;

till andra särskilda utskottet motionen nr 440, av herr *Hallendorff m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 441, av herr *Hage*.

§ 5.

Statsutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 83—86 bordlades åter.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkänd av kammaren.

§ 7.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 29, 31 och 32, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 28—35 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

§ 8.

Till avgörande förelåg härfpå lagutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud

Om ändring i lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Punkten A).

Det under 1:o) upptagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Sedan 1 § föredragits, yttrade:

Herr Lindhagen: Som herrarna finna, föreligger det ingen reservation vid detta utskottsbetänkande och ni ha nog också kännedom om att det beror på att utlåtandet är resultatet av en inom utskottet på förhand gjord kompromiss. Och den kompromissen har varit så tvingande, att man sagt, att det gick icke an att anteckna ens någon reservation till lagutskottets betänkande, ty då skulle hela kompromissen förfalla. Man har dock benäget medgivit, att i kammaren fick man, dock utan att göra något yrkande, uttala, att man haft en mening, som skilde sig från utskottets, och på grund av detta medgivande skall jag be att få tillkännagiva, att jag naturligtvis haft en avvikande mening.

Till en början är det ju icke fullt konstitutionellt, att utskottet börjat sammanjämkningen och därigenom betagit kammarens ledamöter möjligheten att uttala sin mening och votera om saken. Men i detta fall föreligger det ju en särskild anledning därtill. Saken är brådskande och det är bra att man får ärendet avgjort, så att lagen snarast möjligt kommer ut och får verka i det levande livet, och därför har jag också i detta fall icke kunnat framställa någon anmärkning mot ett sådant förfaringssätt, i all synnerhet som jag haft klart för mig, att man nu icke kunde vinna mer än man nu fått tillfälle till.

Jag har emellertid velat anteckna till protokollet att det är självklart, att jag för min del icke kan godkänna, att den av kommittén föreslagna utsträckningen av den norrländska arrendelagen icke har av utskottet tillstyrkts.

Jag beklagar att det var en ministär som skulle sysselsätta sig endast eller främst med militärfrågor och som avvisade de sociala intressena, vilken fick hand om denna sak. Ty eljest hade man väl svårligen kunnat undgå, att även för Värmlands del framlägga arrende- och vanhävdslagarna på samma sätt som man gjorde, då frågan om den norrländska lagstiftningen kom fram. De skäl, som anföras i den kungl. propositionen för att icke framlägga dem, äro enligt min uppfattning i hög grad ägnade för en ingående kritik. Nu är icke tillfälle att öva denna kritik, men jag beklagar, att denna sak måst komma fram under en så ogynnsam politisk situation. Ty hade regeringen nu, som sig bort, framlagt även arrende- och vanhävdslagarna, så är det intet tvivel om att även riksdagen måst se sig föranlåten att antaga dem, och jag tycker det är synd om Värm-

lands bolags- och skogsspekulantsarrendatorer, att min vän Bernt Hasselrot vid detta tillfälle fått utöva justitieministerns befattning. Detta har gjort att dessa stackars arrendatorer i Värmland fortfarande nödgas föra en tämligen rotlös existens, och endast bli hjälpta i den mån som vanhävdslagen möjligen kan på åtskilliga håll framtinga något bättre tillstånd i fråga om jordens hävd och särskilt med avseende på byggnaderna, som ju måste sättas i stånd på annat sätt än förut. I detta fall bli således arrendatorerna hjälpta, men tilläventyrs endast genom att jordägarna ålägga dem nybyggnader och större bristers avhjälpande, vilket enligt arrendelagen skall åligga jordägarna. I fråga om besittningsrätten i övrigt få arrendatorerna fortfarande inget stöd av lagstiftningen.

Om ändring i lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Jag får således, herr talman, resignera på de skäl jag anført och, som man säger, hoppas på bättre tider även för arrendatorerna.

Häruti instämde herrar *Helger* och *Berg* i Munkfors.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

Övriga delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Det i 2:o) innefattade lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Herr *Zelahn* avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönerreglering för tjänstemännen därstädes m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 442, blev på begäran bordlagd.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 111, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

§ 12.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen som yttrade: Herr talman, jag får hemställa, att kammaren behagade besluta, att å föredragningslistan för nästa plenum bland två gånger bordlagda ärenden först uppföres bevillningsutskottets memorial, nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12, angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor,

och såsom sista ärende på listan

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av herr Vennerströms m. fl. motion, nr 48, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om statens övertagande av vissa naturrikedomar m. m.,

samt övriga ärenden i den ordning, de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 13.

Herr *Karlsson* i Mo avgav en motion, nr 443, anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående statsbanebyggnader i Norrland.

Nämnda motion bordlades på begäran.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning herr Palmstiernas motion nr 307, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt riksdagens ledamöter av fribiljetter för studieresor å statens järnvägar; och

nr 11, i anledning av herr Palmstiernas motion, nr 266, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upprättandet av en kontinuerlig statistik rörande handelsomsättningen mellan de nordiska länderna m. m.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Borggren</i>	under den 1 maj,
» <i>Edén</i>	» » 1 » och
» <i>Persson</i> i Norrköping	» » 1 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,29 e. m.

In fidem
Per *Cronvall*.